

О. ВАСИЛЬ
МЕЛЬНИК

РЕЛІГІЯ

І ЖИТТЯ

За дозволом Духовної Влади

ХРИСТІЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА, Ч. 1.

о. ВАСИЛЬ МЕЛЬНИК

Релігія і життя

МІУНХЕН 1948

ОЗНАКИ НАШОГО ЧАСУ

В «Комуністичному Маніфесті» Карла Маркса з 1848 р. була згадка про те, що «по Європі бродить примара комунізму». Сьогодні це вже не примара, це об'явлена й реальна дійсність. Тому не буде пересадити в наших словах, коли скажемо, що наш час це, передусім, час об'явленого матеріалізму.

Чимало світочів нашого часу та подвижників модерних суспільних рухів людства закоринили себе на базис доктринального матеріалізму. Вони обмежили свій світоглядний кругозір тільки до того, що доторкальне й експериментальне. Всі свої ідеологічні й практичні побудови сперли на те, що теж потребує опертя, сперли на саму матерію.

Ці матеріалісти при розв'язці найважливіших життєвих проблем покликаються тільки на економічні і статистичні науки й наукові збірники, на об'явлення матеріалізму, але ніколи й під ніяким позитивним поглядом не звикли покликуватися на св. Писання, чи на Боже Об'явлення. Для обґрунтування своїх світоглядних систем і чинів придумали свою окрему діалектику, що не є нічим іншим, тільки методикою принципово хибного мислення. Головний висновок цього хибного мислення такий, що, мовляв, розвиток матеріальної культури в майбутньому досягне такого високого ступеня, на якому людина не чутиме в собі потреби релігії. Тоді релігія сама собою відпаде з життя, як зайва і зовсім непотрібна річ. І цей висновок кладуть вони в основи свого світогляду, думаючи, що людина може повнотою жити й виживатися, а людство може розвинути в багатогранну і досконалу спільногу людей тільки тоді, коли Бог — умре!

Якщо мова про принциповість в їх житті, то вона найевідентніша хіба в одному, а саме: в беззастережному запереченні всього, що перестунає межі матеріального. Сфера духа для них не тільки чужа, а просто — не існує. Те, що вони звать духовним, не має

нічо го спільного з християнським поняттям про безсмертну душу людини. Воно є тільки назвою для означення комплексу тих функцій живої матерії, які безпосередньо не підпадають під змисли.

Осередок їх життєвих заінтересувань — це вже не Бог, як було в давнині і в середньовіччі, і не природа, а навіть не людина, як це було в нових віках. Центром їх заінтересувань в найновіших часах стала — матерія. А якщо схочемо висловитися докладніше, то скажемо, що навіть не матерія, як така, а просто машина, цебо матерія, оформлена творчою думкою людини. Таким робом найновішу добу історії людства треба б назвати не теоцентричною, а навіть не антропоцентричною, як це було давніше, а таки машиною — або механоцентричною.

І, надиво, саме тоді, коли людський ум спромігся на найбільший механічний конструктивізм, завершений епохальною конструкцією атомової бомби, в моральному житті людини прийшли до слова найдеструктивніші властивості та сили. Обізвалися в ньому чинники етичного розпаду, розкладу та розвалу.

Це явище в аспекті християнської концепції життя, хоч і парадоксальне, наскрізь зрозуміле. Бо відпад людини від духових і моральних принципів життя, а припад до самої матерії та до матеріялістичних благ і тенденцій — це шлях регресу, шлях марнотратства. Це шлях блудного сина! На цьому шляху не можна збагатитися, тільки змарнувати одідичене й надбане, добро. Марнотратний син, що покинув тверді моральні закони батьківського середовища, думаючи, що найде повсюду життя на широких дорогах матеріялістичного виживання себе, вкінці-кінців опинився таки при жолобі з помиями для тварин. Опинився при ньому не тільки голодним, але, передусім, духово й морально розладнаною та розпаденою людиною. Це було жалюгідне об'явлення матеріялізму в його житті, що розкладалося і загнивало в моральних занепадах. Який же це промовистий символ для модерних марнотратних синів, для матеріялістів!

І цей внутрішній розклад людини, розклад її морального й духовного життя — це перша найхарактеристичніша ознака нашого часу. Це — деструктивна о-

знака. Це теж найбільше пецастя, яке взагалі могло
впасти на людину. Бо не матеріяльні недостатки, не
важкі умовини повоєнного життя, не брак остаточного
світового миру, не поневірка багатьох мільйонів без-
притульних людей на планеті, а навіть не голод, що про-
ріджує ряди живих людських спільнот, не те є най-
більшим лихом новочасної людини. Її найбільшим ли-
хом і прокльоном є пісок під ногами, брак духового її
морального обґрунтування під життям, її внутрішній
розпад, що заіснував як наслідок відпаду від Бога.

Та цей жалюгідний стан сучасної людини, мораль-
но розладнашої й розрідженої, ніяк не дає нам права
вважати песимізм за другу характеристичну ознаку
нашого часу. Бо, як каже Артур Кестлер, «ситуація
така одчайна, що песимізм, як і дефетизм підчас вій-
ни, недопускательний!» Навіть ця обставина, що безбож-
ність і запекла ворожість до всякої релігії — це основ-
ні притаманності багатьох мільйонів теперішніх людей
на землі, не повинна настроювати нас песимістично. Бо
«sanabiles fecit Deus nationes.» Бо сила береться навіть
з немочі, якщо тільки ця неміч, як каже св. ап. Павло,
закоріниться в Бозі. Бо блудна дорога марнотратного
сина все таки скінчилася його поворотом до батька.

Тому другою найхарактеристичнішою, в цьому ви-
падку таки конститутивною, ознакою нашого часу є
зворот людини до Бога. Це ще, правда, бодай покищо,
не поворот, а тільки рефлексія над поворотом до Бога.
Це тільки повернення людини лицем до трансцендент-
ного світу, зворот людської думки в бік християнської
проблематики, зворот культури в сторону християнізму,
на якому двигалося, росло і розцвітало людство виро-
довж двох останніх тисячоліть.

Цей поворот помітний в політичних формаціях за-
хідно-європейських народів. Ці формації виловились
безпосередньо по другій світовій війні з буїних су-
спільно-політичних рухів, повних експресивного й офен-
зивного наснаження християнськими тенденціями. Їх,
правда, бодай деякою мірою, можна вважати за реак-
цію на марксизм, що опинився на сліпих улицах істо-
рії. Бо, як каже відомий американський теолог, Рей-
нольд Нібур, *«це дійсно трагічна справа брести в крові
й марнувати скарби одного покоління на те, щоб пере-*

могти одну тиранію, а потім опинитися віч-на-віч з другою». Все таки ці християнські суспільні й політичні рухи — це вияв звороту деякої частини людства обличчям до Бога.

Куди серйозніше треба ставитися до відродин християнської думки між людьми науки й письменства. Відома бо річ, що численні сучасні європейські й американські природники, філософи й письменники щораз виразніше підкреслюють вартість релігійності в житті, щораз тісніше спокують науку з вірою, а життя з християнською етикою, та дедалі голосніше говорять про те, що людство без Бога докотиться у безвихідну безодню.

Не менш пророчистим доказом звороту людини наших часів до Бога є глибоке внутрішнє переконання кожного з нас про те, що наша дійсність, без повороту у християнську духовість життя, безнадійна. Бо всі ми наочно переконалися, в які безодні западається та людина, яка не має в собі Бога. Ми власними очима бачили відчоловічення безбожних людей та бестіяльність життя, побудованого на самих матеріялістичних концепціях. І кожна людська одиниця, що пережила війні страхіття і, не зважаючи на те, не перестала носити в собі бодай дещо людського й людяного, затужила за зміною життєвих орієнтацій. Забажала переставити себе з вузьких областей затухлого матеріялізму на необмежені площини такого життя, в якому існують і мають вальори не тільки матеріяльні, але також духові й моральні вартості. Бо вона зрозуміла, що творити лад і щастя в житті самими матеріяльними засобами — це те саме, що творити число з самих зер.

Якщо хтось захотів би окреслити цей зворот сучасної людини до Бога докладнішими словами, мусів би назвати його зворотом людини в бік християнського гуманізму. Цей християнський гуманізм, очевидно, не має нічого спільного з т. зв. суспільними гуманістами, що насправді є недобре замаскованими матеріялістами й марксистами. Він теж не стоїть у ніякому зв'язку з т. зв. трагічними гуманістами, що, правду кажучи, попали в трагізм з самими собою саме тому, що втратили Бога.

Наш християнський гуманізм — це релігійний гума-

нізм. Це наслідування Христового чоловіколюб'я. Це служба найвищим справам нашої нації без великих слів про боротьбу й героїзм. Це жива й діюча антитеза всяким тероризмам над тілом і душею людини і громадянина. Це чесне життя людини, яка вмє передусім любити і вірує, що будучину має тільки те, що родиться з любови та що ладне кожної хвилини стати перед суд. Така людина переконана, що світ здобуде тільки така гуманність, яка в минулому була розп'ята і витримала пробу на хресті.

Філософічною підбудовою цього нашого християнського гуманізму є філософія любови, філософія поєднання суб'єктивізму з об'єктивізмом життя. Це прокинення мосту між суб'єктивізмом модерних світоглядів, що сьаким чи таким способом сягали деякими своїми коренями в націоналізм і геґеліянізм, а об'єктивізмом в філософії св. Августина і св. Томи.

Бо саме тому, що модерна людина пірвала контакт з об'єктивними принципами свого суб'єктивного життя, себто перервала зв'язок своєї душі з релігійними засадами життя, саме тому вона сьогодні така неповажна й нервозна та порожня й відосередня. Вона в багатьох випадках стала просто безпринциповою. А найбільше лихо в тому, що навіть етичний привіципіалізм, що є першою й основною притаманністю кожної шляхетної людини, це сьогодні річ доволі рідка. Тому дедалі рідкішою стає й християнська чеснота, що є підкладом під усі інші національні, громадські й товариські чесноти в прилюдному житті. Оця чеснота, про яку англійський письменник Джільберт Кейт Честертон таким досадним способом вів діалог з редактором журналу «Атеїст» у своєму фантастичному романі «Сфера і хрест», кажучи:

«Християнська чеснота — незрима, бо вона є чесно тою нормальною. Християнство завжди немодне, бо воно чисте, а кожиа мода — це нечистота. Коли Італія захоплювалася мистецтвом, Церква видавалася надто пуританською, а коли Англія шаліла від пуританства, Церкву вважали за занадто мистецьку. Коли ви дискутуєте з нами, закидаєте нам спілку з монархізмом і деспотією, але забуваєте про те, що наша перша суперечка повсталала з нехоті піддатися божеському деспотизмові Генрика VIII. Вам видається, що Церква завжди по-

заду часу, а в дійсності вона — перед ним. Вона має ключ до перманентної чесноти. Вона єдина установа на землі, що може постійно променіти чеснотою і зробити її чимсь більшим, ніж водою. Цей факт ясний і доказаний історією. І ви, напр., не можете заперечити можливості того, що завтра вранці в Ірландії або в Італії з'явиться людина добра, але добра саме такою добротою, яку бачимо в житті св. Франциска з Асїзі. Ви теж не можете заперечити, що джентлмен часів Єлисавети був лицарський та ідеалістично наставлений. Але чи можете, хоч би й ви, бути джентлменом доби Єлисавети?...

Подібний запит можна спрямувати до всіх наших доморослих атеїстів і матеріялістів з-під першої, деструктивної, ознаки нашого часу, кажучи:

«Невже ви спроможні бути лицарями доби релігійного та культурного ренесансу в козацькій Україні?»

А до молодих українців з-під другої, констутивної, ознаки нашого часу, себто до тих, що завжди мали або віднайшли Бога в своєму серці, треба повторити слова Папи Пія XII., висказані в різдвянім посланні з 1943 р.:

«Не трайте відваги! Не залишіться безчинними посеред руйн! Ставайте до відбудови нового суспільства в ім'я Христа і для Христа!»

„ТЬМА КРОМІШНЯ“ . . .

«Темрява зовнішня», «тьма кромішня» — це те, що існує поза Царством Небесним, поза царством незаходячого Сонця, поза його світлощами й радіощами. Це край вічного горя, селище істот, на яких упала Господня кара. Це місце перебування ворогів Божих!

Це місце, де, за словами Ісуса Христа, існує «плач і скрегіт зубів», (Мат. 8, 12).

Авангард Небесного Царства на землі — це св. Христова Церква. Вся її діяльність повернена на те, щоб рятувати якнайбільше число людських душ для Небесного Царства. А все, що поза нею, всі області людства, на які не допускають її впливу, всі сфери життя, що знаходяться ззовні її переливної, спасальної містерії, («**mysterium tremendum**») — це «тьма кромішня», «темрява зовнішня». Це — **mysterium iniquitatis**. Це — життя, в якому вирішальну роль відіграє зовнішність, назверхність. Це кошмар темрявних сил, кошмар крихот, кошмар людських пристрастей і гріхів.

І не від сьогодні існує на землі двоподіл людей на тих, що цінують Небесне Царство, і на тих, що полюбili «темряву зовнішню». Свята Католицька Церква, авангард Небесного Царства на землі, це збірнота людей, які є синами цього Царства. Ця збірнота є Божою, а водночас і людською установою, заснованою самим Господом нашим, Ісусом Христом, на те, щоб вершилося діло спасіння людського роду. І кожна людина, що глибоко вірує в Бога і в Його правду, навіть тоді, коли вона вродилася, жила й була вихована в іншій церковній спільноті, якщо тільки глибоко вірує в Бога, праведно живе і має добру волю посісти повноту релігійної правди, вона приналежить до великого збору тих людей, які творять авангард Небесного Царства на землі, святу Христову Католицьку Церкву. Бо Христос умер на хресті за всіх людей. Божий Син був розп'ятий на Голготі за спасіння всього людства. Тому кожна людина, що хоче пізнати релігійну правду, а водночас вірує в Бога і

праведно живе за моральними законами тієї віри, в якій вона змалку вихована, може спастися, може ввійти в Небесне Царство!

Але не ввійдуть до нього ті, що віднали від Бога, ті, що перестали вірити в посмертне життя, ті, що незлюбили Христову Церкву, ті, що не шукають Божої істини на землі, а тільки її зовнішньої форми, ті, що в своїм нерозумнім фанатизмі ладні в боротьбі за букву Божого закону забути про самий закон.

Не ввійдуть до нього ті, що торгують Божою правдою, що продають або купують її за земні блага, ті, що полюбили тлінність цього світу і, запаливши серед темряви грішного часу віхтик власного світла, думають, що вони запалили сонце.

Не ввійдуть до нього безвірки, грішники й матеріялісти, оті сквернителі життя, що все високе, ясне і спрямоване в вічність потраплять осквернити своєю приземністю, своєю тупою задивленістю в саму дочасність, в саму минуцність, в саму назверхність справ і речей.

Не ввійдуть до Царства Небесного ті, що вже тут, на цій землі, покохали «тьму кромішню», полюбили «темряву зовнішню», полюбили те, що виводиться не під животворним теплом Божої ласки і Божої науки, а далеко від них, якнайдалше від її цілющих випливів, якнайдалше від того вічного світла, що, за словами св. апостола і євангелиста Івана, «у темряві світить і темрява не обгорнула його» (Ів. 1, 5).

І в наших часах бачимо, що справджуються Спасителеві слова, сказані з приводу сотникового прохання до тих, що йшли за ним. Сини Царства, ті, що були призначені своїм життям здвигнути престіл Божого царства на землі, нащадки подвижників великого труду для Христової Церкви, що впродовж двох тисячоліть виконала під своїми крилами все, чим людство сьогодні може похвалитися, — оті всі європейські передові люди, що в своїх жилах по сьогоднішній день носять кров лицарів християнської давнини, цієї «**magna parens rerum**», — нащадки духових преторіянтів середньовіччя, тих преторіянтів, що кормили свого дуга зерном вічної правди, а не соломом забрітаности, — оті всі нащадки світлих воювників за Боже царство на землі в великій своїй частині «повкидані в темряву зовнішню». Повкидані своїми при-

страстями й гріхами. Повкидані в безбожне життя, в безпросвітність життя, в безнадійність своїх днів, у життя, що обернулося в тирлице закоханих у собі людей. *Іх доми, як каже св. Іван, обернулися в «божниці сатани» (Об. Ів. 2, 10), а їх вітари — це «престоли сатани» (Об. Ів. 8, 10).* Нема в них заінтересування до ніяких високих, духовних, надприродних справ.

Їм видається, що вся таїнственна мудрість життя попала їм під шапку, наче зловлений горобець. Тому вони вважають, що всі присуди Божої Премудрости мусять поступитися перед висновками їх мудрувань.

Велич спасительного чину Ісуса Христа, що відкупив людство, мусить, мовляв, пересунутися в тінь перед величчю їх зохманого чину в безустанніх скривавлених боротьбах.

Велич Христової спасальної ідеї мусить, мовляв, побліднути перед величчю їх безумних ідей, що міняються одна по одній, наче в калейдоскопі, а кожна з них це новітня драконна химеричка, що пожирає тисячі й мільйони людських жертв.

І тоді, коли над цим пеклом, у яке перетворилося життя людини в наш час, тремтить преясне слово Христової науки, наче неземний подих високої таїнственної поваги, модерні безбожники і матеріялісти своєю целебральною мудрістю повчають людство, що пекла — нема, що «тьми кромішньої» — нема, що «темряви зовнішньої» — нема! Нема, мовляв, місця, де, як каже Ісус Христос, «буде плач і скрегіт зубів», тоді, коли ми на власні вічі бачимо присінок пекла вже на цій землі. В присінок пекла перетворили цю землю саме вони, оці безвірки й матеріялісти, ці сквернителі правди, ці брехуни, ці забрехані забріханці наших днів...

На сцені великої історії останніх десятиліть бачимо пересув персонажів усякої масти. Та невже ви не спостерегли цього факту, що тільки дехто з них і то хіба вряди-годи і не надто гомінким голосом, прорече, *що понад два мільярди людей страждають, мучаться і горюють тільки тому, що численні з них знехтували Небесне Царство.* Багато з них втратили твердий ґрунт під собою, погубили релігійні засади, забули про Бога, відірвалися від Христової Церкви, перестали вірити в безсмертність

власних душ і вогнями власних пристрастей спалили в собі Божу ласку. Тому їх душа — це ніби спалена земля, а їх думки — це наче звійний попіл спаленої землі!...

Сьогодні багато говориться про матеріальну конкретність соціального, себто про те, що соціальні проблеми народів і держав можна розв'язати тільки матеріальними, конкретними змінами в житті людей. Без заспокоєння всіх матеріальних, конкретних потреб працюючих мас революції, мовляв, перманентно існуватимуть не тільки в ім'я реформ, але в ім'я самих революцій.

А коли ви обізветесь та скажете заінтересованим у цій справі про те, що найважливішим моментом в соціальній проблематиці повинна бути реальна конкретність соціального, себто реалізація конкретних засад християнської особистої та суспільної справедливості в житті, реалізація Божої правди між людьми, реалізація Божого царства на землі, то вам закинуть еклезіастичне світосприймання. Вам скажуть, що ви не знаєте методології зміни епох, вам зареґламентують уста всякими рафінованими способами. Вони ніяк не повірять у ваше твердження, що на цій землі ніколи не заіснує такий час, у якому всі матеріальні потреби всіх працюючих мас будуть вповні заспокоєні. Тому людина без своїх моральних заложень та обґрунтувань ніколи не віднайде самої себе зрівноваженою і вдоволеною. А стрижнем всякого тривкого морального заложень, критерієм справжньої моралі, повним мірилом моральних діянь людини є віра в Бога, релігія, є Божа правда! Не може ж бо бути критерієм моральних поступків людини — людська правда. Бо вона сьогодні ця, а завтра йнакша, в одного сяка, а в другого така. Люди живуть на цій землі вже багато тисячоліть і завжди шукали правди, *вкінці умами своїх найвидатніших і найвизначніших філософів та мислителів таки визнали, що ніколи не було й нема на землі більшої та величнішої правди понад правду Христової науки.* А сьогодні ви часто почуете й побачите, що молоденька собі людина, шукаючи правди, потрапить з зневажливою гримасою на устах висловитися, що це ще велика проблема, чи християнізм взагалі виправдав себе. А вкінці, мовляв, він має на цю справу зовсім інші, свої власні, окремі погляди!... І цей шукач правди навіть не заікнеться, кажучи ці слова. Якщо ж ми жили

б в римських часах, я певен, що він мав би надію пе-
забаром сісти на колісницю, або на квадригу, призна-
чену великим переможцям і тріумфаторам. Бо життя
цієї молодой людини перемінилося в «темряву зовніш-
ню», бо ця людина вже в своїх молодих роках загуби-
ла саму себе, втратила змісл власного існування, уби-
ла в собі тягу до Небесного Царства, перестала бути
собою, а стала м'ячиком своїх пристрастей і непоряд-
кованих гонів. Їй і не сниться реалізація Божой правди
на землі, бо вона вірує тільки в матеріяльну конкрет-
ність соціального, вона вірує в примат матерії над
життям.

Наприкінці ще декілька слів про саме життя в «тем-
ряві зовнішній». В німецькій літературі відоме твер-
дження одного філософа, який казав, що „*wir sind hier
um zu werden, nicht um zu sein*“⁴. Докладніше мовлячи,
ці слова говорять нам, що ми живемо не на те, щоб
тільки існувати, але ми живемо на те, щоб бути, щоб
мати в собі повноту і певність буття, щоб мати в собі
перелив тривких буттєвих сил. І знов же в російській
літературі був відомий т. зв. «вопрос Пирогова», що но-
сив назву: «быть или казаться?» В цім випадку йшло-
ся вже не про те, чи «існувати» чи «бути», а просто
йшлося про те, чи взагалі «бути», чи тільки «казаться»,
себто чи тільки говорити про наше життя, а насправ-
ді — це вже не життя, це тільки — казка про життя,

Коли ми замислимося над цими питаннями, а водно-
час пізнаємо саму істоту модерної людини, мусимо ска-
зати собі, що сьогоднішнє життя — це вже не справжнє
життя, це вже тільки казка про справжнє життя люди-
ни. Бо сучасна людина живе в «тьмі кромішній», у
«темряві зовнішній». Бо модерна людина шукає щастя
в своїй зовнішності, в матеріяльній назверхності своїй,
в плитких бистринах часу, а не у глибинах свого ду-
хового життя, не в собі і не в Бозі. Вона не шукає
Царства Небесного, а свого власного царства, що вже
тут, на цій землі, стало «тьмою кромішньою».

Тим то, як каже Христос, «багато—хто прийдуть від
сходу та заходу і засядуть у Царстві Небеснім»... Може
прийти, зрештою, може вже й гряде, час, у якому евро-
пейські народи, що морально великою мірою розклада-
ні, відналі від Божого царства на землі, а тому й «по-

кидані у тьму кромішню»—пропадуть. А їх місце в св. Католицькій Церкві, що є авангардом Небесного Царства на землі, займуть народи з Сходу й Заходу. Те місце можуть теж заповнити люди з Заходу, люди з обох Америк, де помітний глибокий зворот прилюдної думки й опінії в бік християнських принципів життя.

Одне понад усякий сумнів певне: *Авангард Небесного Царства на землі, св. Католицька Церква—не пропаде! Пропадуть же, загинуть і цезнуть ті, що обернули своє життя у «тьму кромішню».* Ця «тьма кромішня», ця «темрява зовнішня» засе їх у собі своїми вічними бунтами, неспокоями і стражданнями!

В ІМ'Я ЧОГО?...

Таїнство Пресвятої Тройці — нерозгадне. Людський розум сам собою може збагнути й пізнати, що Бог дійсно є й насправді існує. Але цей же розум ослабий, щоб міг докладніше пізнати Бога. Він сам собою не потрапить пізнати, який Бог є і яка Його воля. Він не спроможний охопити таїнства св. віри. Він мусить підпорядкуватися цим таїнствам, мусить підкоритися їх незбагнутості, мусить повірити в їх правдивість не через їх наочність і очевидність, а з уваги на вірогідність Божого Сина, Ісуса Христа, що сам навчав людей про себе і про природу свого божества.

А Спасителева наука про Божу природу ось така: — Є тільки один Бог, найчистіший дух, Творець неба і землі. Він завжди був, є і буде. Він є всюди, на кожному місці, та знає про все, що було, є й буде. Він може вчинити все, що хоче, бо є всемогутній. Він є тільки один, але в трьох Особах: Бог Отець, Бог Син і Бог Святий Дух, або одним іменем: Пресвята Тройця.

Першою Божою Особою є Бог Отець, Творець і Вседержитель вселенної.

Другою Божою Особою є Божий Син, Ісус Христос, правдивий Бог, Спаситель і Відкупитель людства. Святе Писання називає Його теж Божою Мудрістю або Божим Словом.

Третьою Божою Особою є Святий Дух, правдивий Бог, Утішитель і Покріпитель людства.

Це Пресвята Тройця. Нашому розумові не під силу зрозуміти таїнство існування трьох осіб в одній Божій природі, так, як не під силу йому зрозуміти таїнство Воплочення Божого Сина (існування двох природ, Божої й людської, в одній особі Ісуса Христа) або таїнство Пресвятої Евхаристії (прियाвність Божого Сина під видом часточки хліба). Але цьому ж нашому розумові є під силу повірити в ці таїнства, ввірити в їх правдивість, признати насправжність Спасителевої науки з уваги на вірогідність самого Спасителя, що вчнє:

— «Де вас двоє чи троє зібрані в ім'я моє, — там я серед вас». (Мат. 18, 20).

У відповідь на ці слова кожен з нас повинен сказати: — Я вірю, я гаряче вірю в ці таїнства, в яких прийавне Божество (Пресвята Евхаристія) чи двоє природ в одній особі (Воплочення Божого Сина) чи троє Божих Осіб в одній природі одного Бога (Пресвята Трійця)!

— Я вірю в таїнство Пресвятої Трійці!

— Я вірю в Пресвяту Трійцю!

* * *

Не вірив у Пресвяту Трійцю Карл Якоб Гірш, народжений 13.11. 1892 р. в Ганновері, правнук великого рабина Самсона Рафаела Гірша, що в другій половині XIX. сторіччя створив був відомий у всій Європі жидівський новоортодоксійний рух. Він взагалі не вірив у ніякого Бога, бо вже в молодості став безвірком. Був німецьким письменником, журналістом, мистецьким рецензентом і театральним критиком. В 1934 р. втік з націоналсоціалістичної Німеччини до Швейцарії. Згодом переїхав до Америки, де в 1940 р. дістав правогромадянства. Ввесь час відчував у своїй душі якусь порожнечу, що її не міг виповнити ніякою працею, ні жодними життєвими заінтересуваннями. В місяці лютому 1944 р., саме тоді, коли зовнішні умовини його життя були наскрізь налаштані, його внутрішнє життя було похвилюване, що він почав втрачати духову рівновагу.

Саме в тих днях він, як фільмовий рецензент, пішов до кіна на новий фільм, що носив назву: «Пісня Вернадетти». Це був сфільмований твір відомого австрійського письменника Франца Верфеля, жида, що, втікаючи перед німецькими нацистами, опинився був у великій скруті біля французьких Люрдів. Там почав замислюватися над появою Непорочної Діви Марії малій дівчині, Вернадетті Субіру, і склав обіт «проспівати її пісню», якщо врятується. По втечі в Америку він додержав слова й написав прегарний роман п. н. «Пісня Вернадетти».

Цей зекранізований роман зробив на Гірша велике враження. Коли ввечері сів за писальний стіл накреслити рецензію на нього, відчув у собі гаряче

бажання щераз побачити його. І таким робом декілька вечорів, один за одним, провів у кіні, глибоко переживаючи фільмові картини, що починалися ось -якою заввагою Франца Верфеля:

— *«Для тих, що вірують, обґрунтування непотрібне. Для безвірників воно — безцільне»...*

В тих тижнях у душі Гірша склався вирішальний переворот. Він навернувся до триединого Бога, став християнином, дав себе охристити...

Про цей переворот у своїй душі написав він книжку в формі листів до свого сина. Ця книжка має назву: «Поворот до Бога». Вона вийшла в 1946 р. і вже перекладена й на німецьку мову. В ній м. ін. є ось які глибокі думки:

— Цієї ночі я побачив світло, що не походило з ніяких земних світляних джерел. Це було сяйвисте буття в мені і при мені, це було світло, що дзвеніло прегарними акордами моєї улюбленої музики... Воно було в мені й зі мною навіть тоді, коли мої очі були примкнуті... Було ласкаве і заспокійливе... Це була мелодія, яку я не міг найти в ніякій музичній симфонії, хіба в супровідній музиці до фільму: «Пісня Вернадетти». Цю мелодійну музику, схоплену образowo, можна вичути в дитячих словах Вернадетти: — «Це була Пані, але я не знаю, чи це була Мадонна, бо вона не мовила мені про те нічого...»

— Відтоді мені вже чуже почуття опущености. Бо я зрозумів, що існує щось сильніше від мене, що береже й охороняє мене. І в тих днях і годинах, які наступили по перевороті в моїй душі, було мені щораз ясніше, що я вперше в моєму житті почув себе Божим створінням...

— І я пізнав, що мені треба прощення й любови. Бо я почув себе винуватцем, таким винуватцем, яким тільки людина може бути...

— Я побачив, що будова мого дотеперішнього життя: порожня і зруйнована...

— Мені стала очевидна ця істина, яка каже, що вирішальні і найкраці речі заісновують в житті завжди тоді, коли з нього випадає той атут, якому на ймення: мудрування.

— Я завжди намагався зустріти й пізнати людей. Я був наче б одержимий думкою про приєднання приятелів. І я найшов їх багатьох... Але притім я забув був віднайти самого себе...

— Я колись думав, що джерело найвартіших людських переживань—це зовнішній світ. Та згодом я переконався, що немає нічого дорожчого й переживальнішого над власні духові глибини. І я докладно усвідомив собі, що життя—це ніщо інше й ніщо ширше, як передусім моє власне життя...

А в кінцевих міркуваннях своєї книжки цей конвертит каже м. ін. так:

— Заіснувало моє переродження, моє зповународження, з'ясоване словами апостола і євангелиста Івана (3, 5): *«Коли хто з води й Духа не родиться, той не може ввійти в Царство Боже»*.

— І я почав перелаштовувати своє життя, бо нема нічого знаменнішого і важливішого, як влаштувати собі свій власний будень.

— Мені стала ясною правда про те, що в житті ідеться не так про рятунок перед небезпеками і стражданнями. В житті йде гра про вічність, про спасіння!...

— Давніше ставав я, бувало, замислившись біля вікна чи на розі вулиці, питаючи самого себе: «Який же розумний сенс має моє життя? В ім'я чого я живу?...» Цей сенс я вже віднашов. Я вже докладно знаю, в ім'я чого живу!..

* * *

В ім'я чого живемо на цій землі? В ім'я чого борнаємося з усіякими життєвими труднощами? В ім'я чого ведемо боротьбу за наше існування на різних відтинках та на всяких фронтах дійсности?

В чие ім'я збираємося до гуртової праці та в ім'я чого творимо всякі види життєвих та суспільних цінностей?

Невже в ім'я Бога Отця? Невже в ім'я Божого Сина? Невже в ім'я Святого Духа?

Невже першим канонем нашого життя, першим законом нашої боротьби є Той, що нас сотворив, Той, що

нас власною кров'ю відкупив, Той, що нас освятив та освячує і кріпить своєю ласкою?

Як же ж часто людина щойно на схилі свого віку знаходить відповідь на питання: — В ім'я чого? Як часто людина аж у пізних роках віднаходить сенс своєму вікуванню! Віднаходить його аж тоді, коли це вікування підточене безсиллями і склерозами старости!

Як часто великий гомін наших днів — це тільки гомін і більш нічого! Тільки гомін переливання порожнечі в порожнечу, відголос невиповненої душі, що рванулася заспокоїти свою тугу за чимсь безмежним і нескінченим — криком власної немочі й незорієнтованости.

Наше життя—багатогранне. До нього можна підходити і його можна оцінювати з усяких боків. Але є в ньому один пункт, від якого залежна вся його вартість. Цей пункт—це ніби стемпель на золотій обручці. Він свідчить про правдиву ціну життя, про його справжню вартість.

Цей пункт—це відповідь на питання:

— В ім'я чого?

— Який сенс має наше життя?

— Який змісел ми віднайшли для нашої життєвої боротьби?

— В ім'я чого ми страждаємо, боремося, боримося, прямуємо вперед, перемагаємо труднощі, йдемо в далеке й велике невідоме, що на порозі смерті може стати тисяча разів невідомішим і загадочнішим?

В ім'я чого?

Невже тільки в ім'я якоїсь химери? Чи в ім'я інстинкту самозбереження? Чи може в ім'я рятунку нашої мізерної істоти перед загладою, що й так, скоріше чи пізніше, нагряде?

Невже тільки в ім'я рятунку перед цією загладою, що й на имення: смерть?

Але ж у нашій житті гра йде не про рятунок перед природною смертю, бо такий рятунок — неможливий! В нашій житті ідеться про щось багато вище й важливіше! В нашій житті йде гра про наше спасіння, що є сенсом, а водночас метою нашої боротьби! В нашій житті ідеться про Бога, що є нашим спасінням! Ідеться про те, щоб ми трудилися в ім'я Бога, щоб ми

страждали й раділи в ім'я Бога, щоб ми родилися, дружилися і вмірали в ім'я Бога, щоб ми здійснювали наші земні ідеали в ім'я Бога, щоб ми все, що творимо, творили в ім'я Бога!

Ідеться про те, щоб ми як слід влаштували сірій будень нашого віку! Ідеться про те, щоб ми перелаштували наше життя! Треба відшукати сенс його, треба поставити перед ним мету, треба ясно й докладно відповісти собі на запитання:

— Який сенс?

В ім'я чого?

Єдина християнська відповідь на це питання така:

— *В ім'я Бога, в ім'я Божого Сина, в ім'я Святого Духа! В ім'я вічного спасіння! В ім'я Пресвятої Трійці! В ім'я Отця і Сина і Святого Духа!*

РЕЛІГІЯ І ЖИТТЯ

Є люди, що визнають Бога над собою, — і є теж люди, що цураються Його.

Є люди, що вірують у Бога, — і є теж такі люди, що вважають Його тільки за видумку людського ума, тільки — за фантом.

Є люди, що будову свого життя засновують на каменях Божої науки, — і є теж такі необачні люди, що свої життєві дома будують на піску земного знання й міркування.

Перші з них—це релігійні, віруючі люди.

Другі—безвірки, безбожники, атеїсти.

Інша річ, що, як каже старий, досвідчений професор пражського університету, Пецка, і безвірки вірують. А коли хочете знати, в що вони вірують, у які догми вірують, то не забудьте про те, що тих догм, у які вони вірують — дуже багато.

Вони вірують, що цей світ повстав сам від себе. Хто це доказав? Ніхто! Але вони вірують в це!

Вони вірять, що матерія—вічна. Невже мають докази на це? Ні! Навпаки! Закон ентропії свідчить про те, що матеріальний світ не існує споконвіку. Якщо він існував би зпервовіку, в ньому вже давно вигасла б всяка тепла й рухова енергія.

Безвірки вірують, що життя взялося з мертвої матерії само від себе. Хто доказав це? Ніхто! Навпаки! Пастер доказав, що там, де бактерії не мають доступу, мертва матерія завжди залишиться мертвою. Бо „*omne vivum e vivo*“—всьяке живе береться від живого!

Атеїсти вірять, що чоловік самочинно розвинувся з звірини. І, не вважаючи на це, що вчення Дарвіна про походження людини від тварини новочасній науковий світ опрокинув, вони далі вірують в те.

Вони вірять, що людина з своєї природи—добра, за яку вважав її колись Руссо. І хоч досвід століть показав, у які безодні морального упадку паде ця людина, що спреться тільки на саму себе, а призабуде за Бога,

вони таки вірять у те, що людина з своєї природи тільки — добра.

Безбожники вірують, що душевні акти людини—це тільки функції мозку. Вони кажуть, що людська душа — це тільки сукуп думок і почувань. Також твердять, що існування людини цілковито зникає з її тілесною смертю.

В це все безвірки — вірують.

Різниця ж між релігійними людьми й безвірками та, що релігійні люди вірують в те, що є понад розумом, а безвірки вірять у те, що є проти розуму. Тим то догми безбожників — противорозумові і безсенсові, а догми релігійних людей — сенсові й понадрозумові.

Атеїзм, безвірство—це розрив душі з Богом, відпад душі від Бога. Це беззастережне спрямування всіх заінтересувань людини тільки на матерію, тільки на те, що тілесне, змислове, експериментальне і лоторкальне в житті.

А релігія—це зв'язок душі з Богом, це спрямування заінтересувань людини не тільки на те, що тілесне і змислове, але передусім на те, що духове й душевне. Це розположення душі, яким людина визнає Бога за найвищу істоту, вважаючи себе за залежну від Нього та виявляючи Йому пошану й почитання.

Якщо ж мова про релігію народу, то під цим поняттям треба розуміти зв'язок психіки цього народу з Богом, зв'язок його природних дарувань з потенціями надприроди, зв'язок його культури з Церквою.

Нарід, що розвоєві тенденції обмежить на саму природу свого існування, себто: відкине від себе все, що єднає й лучить його природні сили з джерелами надприродних потуг, позбувається найістотніших стрижнів свого життя. Тоді культура цього народу перетворюється в сукуп мінливих форм і рафінованих практик життя. Така ж культура — це вже не справжня культура, а цивілізація.

Бо релігія—це та сила, яка порядкує, об'єднує й насажує життя. Вона є порядкуючим, об'єднуючим і динамічним чинником життя кожної одиниці зокрема, також порядкуючим, об'єднуючим і динаміч-

ним чинником життя кожної людської спільноти та всього народу.

Вона є передусім порядкуючим чинником. Це значить, що вона на стихійність, пристрасність і хаотичність виявів життя накладає незмінну, непорушну й постійну норму. В цій нормі життя, що ферментує й клокотить, виловлює з себе тривкі вартості й рухи. Ці рухи згодом починають показувати своє виразне обличчя, свій стиль, свою питому вагу.

Такий порядкуючий вплив релігії помітний в житті окремої людини, а також у житті всього народу. І якщо цей творчий процес в житті народної спільноти відбувається впродовж століть, то це скристалізоване духове обличчя поколінь, цей вироблений стиль їх життя, ця питома вага їх культури створює традицію народу. Ця традиція переходить з роду в рід, з покоління на покоління. Вона стане неперебраним моральним покладом, певичерпним духовим скарбом всієї народної збірноти.

Одначе релігія не тільки порядкує, але й об'єднує життя. Вона об'єднує життя окремої людини однією провідною надприродною ідеєю: ідеєю служби Господеві. Цій одній ідеї, що водночас є метою кожної релігійної людини, підчинені всі інші справи й ідеї її особистого існування. Така людина ніколи не буде розпаденою, проломаною, розгубленою істотою. Вона завжди й на кожному кроці віднайде саму себе, в усьому відшукає змісел, при всяких нагодах потрапить додати сенс у своїх ділах, досвідах і переживаннях.

А велика кількість розвоявих тенденцій і прогресивних спромог народу без релігії перекинеться в хаос. Єдина релігія спроможна об'єднати їх на довший час однією величною, трансцендентною ідеєю. Ця могутня ідея не тільки об'єднує плюралістичні аспірації й прямивання народу. Вона перетворює їх в органічну скалю змагань до одної найостаннішої мети, що водночас є найпершою з перших причин життя, — до Бога!

Ці змагання просто — іглобальні, не тільки з уваги на несхопність величної мети, але теж з уваги на ті безмежні горизонти і перспективи, які відкриває перед життям — надприрода.

Всі ж речі і справи життя ця трансцендентна ідея

не залишає одні поруч одних непорядкованими, але витворює ерархію вартостей і кожну з тих речей і справ кладе на відповідний ступінь. Та хоч перший щабель цієї ерархічної драбини вартостей залишає чоловіка, на найслабкішій місці природи, найостанніший її щабель вкладає його в руки самого Бога. Цим робом життя людини перестає бути грою на вузенькій, заслуненій гармонії тілесних зміслів і пристрастей, а перетворюється в могутню симфонію її природних і надприродних сил, об'єднаних одним провідним тоном, одною домінантою, ідеєю одного трансцендентного Бога.

Але релігія не тільки порядкує й об'єднує життя, вона теж — намагає його. Вона є його динамічним і кінетичним чинником.

Вона не дає людині заков'язнуту над матерією, що хоч мертва, а така примамлива своїми лестивими припадами до нижчої людської природи. Ця нижча природа людини хватає кожну нагоду, щоб наситити себе насолодою матеріалізму, розкішшю гедонізму, естетичними враженнями всякого дандизму та рафінованими способами задовіль мамонізму. Цей світ заленує нижчу природу людини, цю природу, в якій закорінився закон гріха, закон чоловічого упадку.

І хоч цей упадок нераз приймає на себе аж надто природні види, він все таки ніщо інше, тільки упадок. Бо людина приходить на світ з насліддям первородного гріха. І, шукаючи цілі та сенсу свого життя в догоджуванні своїм тілесним пожаданням та життєвим пристрастям, дуже часто втрачає з-перед очей свою найважливішу й найостаннішу мету. А цією метою є прославлення Бога і вічне щастя!

До цього саме Бога і до цього вічного щастя в Бозі пориває душу людини і психіку народу — релігія. Вона намагає їх незаспокоєнними снагами, невтишимими тугами, незаколисаними снами про щастя, що йому немає кінця, про долю, в якій нема печалі, про життя, в якому нема вм'яння. Вона ніколи не дає їм забути про їх найвищу ціль. Вона відриває їх від приколінних припадів до землі, остерігаючи, що земля — це тільки наше комірне, що земна батьківщина — це образ небесної Вітчизни, що все дочасне й смертне — це відбивна площина під безсмертне і вічне!

Без релігії життя народу й окремої людини втрачає свій питомий тягар, обеззвартнюється, губить свій справжній сенс.

Без релігії шляхи розвитку, що прокладені перед людьми й народами, мають безнастанні перехрестя, при яких нема ніяких певних дороговказів. І тому всі марші і походи безбожних людей та безрелігійних народів зведуться внівець. А снага, що ці походи викликувала, хоч і яка гомінка та багатонадійна, дуже скоро прогорить у пожежах стихійних пристрастей людини.

Релігійна людина—це така людина, що визнає Бога перед людьми. А релігійний нарід—це такий нарід, що складається з релігійних людей. Щасливий такий нарід! Бо за те, що його діти визнають Бога перед людьми, Бог визнасть права цього народу перед історією, а права його дітей на небо—перед вічністю.

Бо релігія—це не тільки порядкуючий, об'єднуючий і динамічний чинник життя. *Релігія—це саме життя! Бо вона—зв'язок з Тим, що назвав себе:*

— «Я — воскресіння і життя!» (Ів. 11, 25).

РЕЛІГІЯ І КУЛЬТУРА

Культура народу—це вислід його праці над удосконаленням життя. Якщо ця праця удосконалювала духове життя, то мала на увазі духову культуру. Праця над вдосконаленням матеріальних засобів до життя витворює матеріальну культуру народу. А праця над налагодженням співжиття між окремими людьми та між прошарками людських спільнот творить соціальну культуру.

Тим то під загальною назвою «культура народу» треба розуміти *стан розвитку в духовій, матеріальній та соціальній ділянках життя*, в якому народ в той час знаходиться.

Сам цей розвиток називаємо поступом, прогресивним рухом, прогресом. Очевидна річ, що цей поступ буде правдивим прогресом тільки тоді, коли він наблизитиме життя окремих людей і людських спільнот до якихось *благодійних ідеалів*. Тому прогресивний рух повинен бути керований принципами і намагатись здійснити якусь творчу й здорову ідеологію. Інакше він буде тільки рухом, а якщо назвемо його прогресом, то хіба в такому розумінні, в якому прогресом звемо поступ недуги, що погіршається (насправді це регрес).

Та прогресивному рухові потрібні не тільки принципи й шляхетні ідеали якоїсь творчої ідеології. Йому теж потрібна вироблена соціальна й матеріальна техніка для належного вияву самого себе.

Докладніше з'ясують нам цю проблему культурного прогресу ось такі приклади.

Збірнота людей, охоплена одною й тією самою ідеологією, хоче виявити перед владою свій протест проти якогось несправедливого розпорядження. Тому вона організованим походом прийшла перед будинок влади і спокійно почала співати свій гімн, а її представники в той сам час вручили начальникові уряду свій усний і письмовий протест. Відспівавши гімн, ця збірнота людських одиниць в найкращому порядку розійшлася до

дому. Прогресивний рух цієї маси людей був кермований засадами і прямував до цілей якоїсь ідеології, а водночас під технічним поглядом був проведений як найкраще. Тому цю людську збірноту можемо назвати культурною.

Інша збірнота людей, що були проінняті теж однією й тією самою ідеологією, виявила перед будинком влади свій протест проти того самого розпорядження зневажливими словами, свистами, криками і прокльонами. Тому цю людську збірноту можемо назвати тільки малокультурною. Бо хоч її рух був кермований принципами і намагався здійснити цілі якоїсь творчої ідеології, спосіб вияву протесту, себто техніка руху обезцінила сам рух, який сам по собі все таки був прогресивний.

Ще інша людська спільнота, що складалася з самих викиднів суспільности, які взагалі ніколи не мали нічого спільного з ідеалами чи принципами якої-небудь ідеології, під'юджена принагідними демагогами, виявила протест проти того самого розпорядження вибиттями вікон та пониженням обстанови в будинку влади. Цей безідеологічний рух не можемо назвати прогресивним, а цю збірноту людей треба найменувати просто некультурною.

Але буває й таке, що якась там збірнота дистингованих людей сидить при зеленім столику та найпрстойнішим і найвишуканішим способом проводить дебат у над справами, до яких кожен з приявних підходить з іншого становища. Кожен з них дивиться на речі з точки погляду життєвих вигод або матеріяльних користей. При цім зеленім столику сидять т. зв. цивілізовані люди. А цивілізація — це не культура! Це тільки зовнішня поволока культури. Це сукупність набутих відомостей про життя та присвоєних форм і набул життєвого побуту й культурної поведінки між людьми. А принципи й ідеали тих людей, якщо вони взагалі існують, дуже різnorodні, а звичайно такі, що мають на увазі тільки вигоду й матеріяльне добро в житті.

Нам'ятаючи вищесказане, попробуємо поставити запитання:

— Що думати про культуру людства в наш час?

Що думати про культуру в час, у якому в ім'я прогресу людства великі мільйони людей одні одних скривавили й помордували, мільйони погнули з голоду й вичерпання, мільйони втратили дах над головами?

Відповідь буде коротка:

Культура обернулася проти людства!

Видосконалена *техніка стала проклятою для людей*. Життя людства, оздоблене вишуканими й рафінованими формами, згубило принципи й ідеали, понівечило їх, втратило якусь одну, бодай у загальних зарисах одностайну, ідеологію, що всі прогресивні рухи окремих людських спільнот ставила б над одні спільний знаменник.

Іншими словами кажучи: новочасній культурі забракло спільної ідеології, *забрало одностайних загальних принципів та ідеалів*, і то саме тоді, коли техніка в своїм видосконаленні перейшла всякі сподівання.

Тому ця новочасна культура розкололася в кілька відмін, що й далі звать себе культурами, але насправді вони вже не є культурами в розумінні поступу з менш досконалого до досконалішого стану.

Таким робом м. ін. повстали матеріялістична й технократична культури.

Ідеал матеріялістичної культури — це рай на землі. Її принципи — це т. зв. невмолимі закони історичного матеріялізму або расового детермінізму. А техніка, що творить цю культуру, не надто досконала, але масова й така, що придавлює ініціативу одиниці й висисає з людини рештки сил. Цей рух часто має подобу регресу, а до сподіваного раю на землі таки щораз даліше.

Ідеалом технократичної культури є вигода життя. Її принципи — це заповіді ліберального індивідуалізму. А техніка, що творить цю культуру, насправду імпозантна. Та вона помагає розбагатіти і плавати в безідейних вигодах тільки маленькій горсточці людей, і то саме тоді, коли маси, впряжені в дії цього руху, не можуть заспокоїти найнеобхідніших потреб свого життя.

Щоб докладніше уявити собі теперішній стан матеріялістичної й технократичної культур, не треба забувати про те, що той прогресивний рух, який творив культуру людства впродовж дев'ятнадцятого століть, мав чотири струми, чотири рушії, які рушали і посували людство

вперед. Це були: релігія, мораль, наука й мистецтво. Та матеріялісти і технократи *знехтували релігію і мораль*. Вони викинули з своїх ідеологій релігійні й моральні принципи та ідеали. А всі винаходи, здобутки та досягнення науки й мистецтва спрямували передусім на видосконалення техніки. Вони думають, що наука й мистецтво мають досконалити техніку, а релігія й релігійна мораль взагалі випали з їх життєвих заінтересувань.

І це стало прокльоном культури. Знехтування релігії й моралі вивело прогресивний рух з рівноваги й обернуло його проти самої людини. Перетворило його, правду кажучи, в *регрес*.

Це явище зовсім природне. Його можемо спостерегти в житті кожного атеїста, що по втраті релігійної віри не може втримати свою неспокійну активність у карбах рівноваги. Бо нема в ньому глибоких духових принципів життя, що були б усвідомлені й активні. А всякий, навіть рослинний організм без активних принципів свого існування не може розвиватися. Він почне нидіти. А коли ми штучно піддержимо його розвиток, тільки зверху виглядатиме на розвиток, а в дійсності — це вже буде розпад організму.

З культури випали духові, погубилися релігійні й моральні принципи й ідеали, яких нема чим заступити. Різномодні спільноти людства потворили собі, правда, всякі інші наукові, історичні й життєві ідеали й засади, всякі інші «начала», але вони одні одним супротивні та їх так багато, що це «многочачаліє» згодом перетворилося в «безначаліє».

І ми недавно бачили, як окремі людські спільноти в ім'я принципів та ідеалів своїх культур *масово вимордовували одні одних* і все, що зустрічали на своїй дорозі, *перетворювали в страшний руїну*.

На вид цих жахів останньої війни дехто міг би подумати, що культура — це не матір, а мачуха життя. Бо без її високої техніки не було б цих покривавлених жахів, які ми бачили, і то не тільки на фронтах, але й далеко поза фронтами. Видосконалена техніка облепила масові морди й каторги людей.

І, правду кажучи, матеріялістична й технократична культура — це мачухи народів.

Але пам'ятаймо про те, що людство має теж свою Матір. Цією матір'ю є св. Католицька Церква. На основах її науки й під її крилами розвинулася і впродовж дев'ятнадцятих віків процвітала — християнська культура. А вона таки не перевелася. І в усіх позитивних рухах та ідеологіях теперішнього людства нема таких творчих засновків, яких не було б в ідеології християнства.

Християнськвй прогресивний рух не погубив з себе творчих основ, не втратив огнищ творчої енергії, не поівечив у собі своїх власних осередків і доосередніх сил. Чинники, що творять його, це не тільки наука й мистецтво, але й релігія та мораль. Що більше, цей християнський рух релігію та смерту на релігії мораль вважає за передумовини всякого справжнього поступу. *Без релігії й моралі всякий рух по суті перетворюється в регрес.* Тим то християни вірують не тільки в існування Бога, не тільки в божественні засновини Христової Церкви, але теж у тривкість культури з релігійними й моральними принципами й ідеалами. Вони вірують у тривкість християнської культури.

А під теперішню пору ця віра спонукує їх боротися аж до останнього віддиху своїх грудей за те, щоб релігії й релігійній моралі в індивідуальному й суспільному житті привернути втрачені права. Ця віра зміцнить їх працю над тим, щоб *релігію й мораль* *на* *ново* *зробити* *основними* *чинниками* *прогресивного* *руху* *людських* *одиниць* *і* *спільнот.*

РЕЛІГІЯ І ЧИН

В усі марійські празники слухаємо в церкві Євангелію про гостювання Ісуса Христа в домі двох сестер, Марії й Марти. Слухаємо про те, як то під час цього гостювання «Марта великою послугою клопоталась..., а Марія слухала слова Його». І коли Марта поскаржилася перед Ісусом на Марію, бо вимагала від сестри допомоги в праці, Христос відповів їй:

— *«Марто, Марто! Турбуєшся й журишся про багато чого, а потрібне — одне. Марія ж обрала найкращу частку, що не відбереться від неї».*

З контексту ясно, що Учитель не ганить Марту за її турбування, за її працю, тільки каже, що в праці конечно потрібне одне... оте, що не відбереться! Потрібне в ній те, що не пропаде, не загине.

З цього видно, що є праця і «праця».

Є праця, що пропаде, і є праця, що не пропаде.

Є праця, що має вартість, і є праця, що не має вартости.

Є чин — вартісний, і є чин — безвартісний.

Тому варто замислитися над вартістю чину!

* * *

Бог вимагає від людей — чинів: добрих чинів, добрих діл! Ця вимога понад усякий сумнів ясна. Вона ж не тільки ясна, але й безумовна. Бо від добрих діл, від праведних чинів Бог узалежнює вічне життя людини.

Ісус Христос виразно каже: *«Всяке дерево, що доброго плоду не родить, буде зрубане і кинене в огонь»* (Мт. 7, 19).

А далі:

«Не кожен, хто говорить до мене: Господи, Господи, ввійде до небесного царства, але той, хто виконує волю Отця могого, що на небі» (Мт. 7, 21).

А ще далі Христос пояснює:

«Кожен, хто слухає цих моїх слів і виконує їх, подібен до чоловіка розумного, що свій дім будує на камені» (Мт. 7, 24).

щоб вона наставила себе до доброго діла, а відвернулася від отих, подрібно вичислених, грішників, що їх він називає дурисвітами і лихими людьми.

В вищенаведених словах апостола народів є також натяк на те, що робить діло добрим, що є найкращою часткою діла. Бо св. ап. Павло каже:

— «Ти ж пішов слідом за мною: наукою, поступованням, наміром»... Отже добрий замір, праведний намір, з яким людина робить своє діло, це одна з головних передумов його вартости. Бо навіть найяскравіші і найімпульсивніші зовнішні якості не перетворять діло в добре діло, якщо його виконаємо з лихим наміром. І коли, напр., хтось жертвував би силу-силенну грошей на допомогу людській нужді, але не з високих спонук, а просто шукаючи власного розголосу, то ця офіра в Бога не мала б і стільки значення, що жертва убогої людини, яка кидає в скарбону свої убогі сотики з правдивої любови до Бога й ближнього.

Отже: *намір, що з ним виконуємо наш чин, це перша передумова його якості й доброти.*

Тому св. ап. Павло в листі до Галатів (6, 4—10) наголошує:

— «Нехай кожен досліджує своє діло!»

— «Не обманюйтеся! Бог не може бути осміяний! Що тільки людина посіє, те саме й пожне. Бо хто сіє для власного тіла свого, той від тіла зотлієннє погне. А хто сіє для духа, той від духа погне життя вічне... Тим то, поки маємо час, всім робімо добре, а найбільш одновірним».

Варто звернути увагу на останні слова:

«...всім робімо добре, а найбільш одновірним!»

Добрими чинами, що їх виконуємо з любови, охоплюємо наперед найближче коло нашого оточення, а щойно тоді сягаємо далі. Тим то наперед «робімо добре» тим людям, що зв'язані з нами однаковою кров'ю, вірою й ідеологією. Бо неприродною і несправжньою була б ця любов, що обдаровує добрими чинами когось, хто стоїть поза головами наших найближчих. І не любить, а тільки деклямує про любов батьківщини той, хто в своєму найближчому оточенні відомий як лукава й недобророзумна людина. Його ділам, очевидно, бракує доброго наміру.

«А кожен, хто слухає цих моїх слів та їх не виконує, подібен до чоловіка необачного, що свій дім будує на піску!» (Мт. 7, 26).

Отже, не тільки від слухання, але передовсім від виконання Христових слів залежить наше вічне щастя. Бо людина, що не творить добрих чинів, людина, що не чинить праведних діл, подібна до фігового дерева, на якому, крім листя, нічого немає. А таке неплодне фігове дерево Христос прокляв (Мт. 21, 19). І проклята буде всяка людина, що не творить добрих чинів, не чинить праведних діл!

Св. ап. Павло прегарно висловлюється про потребу добрих чинів. Він до свого учня Тимотея каже ось так:

«Настане час, коли здорової науки не будуть держатися, але за своїми пожадливостями виберуть собі вчителів, щоб вони їхні уші улещували. Вони слух свій від правди відвернуть та до байок нахилияться». (2. Тим. 4, 3—4). Бо люди тоді будуть самолюбні, грошоловні, зарозумілі, горді, богозневажники, батькам непослушні, невдячні, непобожні, нелюбовні, запеклі, осудливі, нездержливі, жорстокі, ненависники добра, зрадники, нахабні, бундючні... оті, що завжди вчать, та ніколи не можуть прийти до пізнання правди... оті, що мають вигляд побожності, але сили її відреклися... оті, що більше люблять розкоші, аніж люблять Бога. Відвертайся від таких! (2. Тим. 3, 2—7).

«Ти ж пішов слідом за мною: наукою, поступованням, наміром, вірою, витривалістю, любов'ю, терпеливістю, переслідуваннями, стражданнями. Та всі, що хочуть жити побожно в Христі Ісусі, будуть переслідувані. А люди лихі та дурисвіті матимуть успіх у злому, зводячи й зведені бувши». (2. Тим. 3, 13).

«І ти знаєш з дитинства Писання Святе, що може зробити тебе мудрим на спасіння вірою в Христа Ісуса. Все Писання Богом надхнене і корисне до навчання, до докору, до направи, до виховання в справедливості, щоб Божа людина була досконала, до всякого доброго діла готова». (2. Тим. 3, 15—17).

Св. ап. Павло виразно підкреслює, що навіть все Святе Писання, Богом надхнене, має служити людині на те, щоб вона була до всякого доброго діла готова,

Про цей намір, що надає чинові правдиву ватрість, прегарно говорить Тома Кемпійський. Він каже так:

«Нераз бажання запалюють і притьмом поривають твоє серце (до діла); але ти розваж, чи більш спонукує тебе Божя честь, чи твоя користь? (Насл. Христа III, 11).

Бо «поверховне діло, без любови, ні на що не здається». «Але що тільки робиться з любов'ю, нехай би воно собі було і хоч яке мале та незначне, воно ціле стає пожиточним».

«Бо в Бога більш важить та любов, з якої хто діє, ніж саме діло, яке робиться».

«Багато діє той, хто дуже любить».

«Багато діє той, хто діло робить добре.»

«А добре робить той, хто більше служить громаді, ніж своїй власній волі». (Насл. Христа I, 15),

Отже, чистота намірів, безкорисність спонук — це перша передумова справжньої вартости чину. І в світлі вищенаведених слів нам стане ясним твердження одного з наших найвидатніших історіософів, Юрія Липи, що щойно «на костях дешевих амбітників зростає наш лад». Та про це — іншого разу.

Тепер коротко розберімо ще другу передумову справжньої вартости чину, а саме:

Згідність діла з Божим законом!

Згідність діла з Божим законом, з Божими заповідями, з виявами Божої волі — це друга й остання передумова доброго чину. Це річ самозрозуміла! Добрий намір при жертві з крадених грошей перекреслений переступом сьомої Божої заповіді. Побожність для людського ока — це діло ніяк не праведне, бо бракує в ньому доброго наміру. Але побожність при знехтуванні станових обов'язків людини теж діло нікудишне, бо незгідне з Божим законом. — Посвята для загальної справи — діло наскрізь праведне, бо виконуване з добрим наміром. Але посвята для загальної справи при одночаснім нехтуванні власних станових обов'язків в звичайних умовах діло ніяк не праведне, бо незгідне з Божими заповідями.

Ось тим способом ми завершили наші міркування про вартість чину. А саме, ми переконалися, що в Бога чин є добрий і вартісний тільки тоді, коли він:

1. виконаний з добрим наміром і

2. згідний з Божими заповідями.

Наприкінці, в зв'язку з вищесказаним, варто замислитися над тим, що під цей час діється довкола нас.

Довкола нас під цю пору запанувала передусім: наруга над правдою. Вона розкорінилася передусім у тому краю, в якому завод, шахта і колектив — це бундючне обличчя дійсності. Це край невинних чинів, край кошмарної матеріялістичної кабали, що в ньому затрачується справжній змісел і сенс вікування. Це край, що в ньому завмирає повага до життя. В ній всепереможно діє сила масової серійної продукції стандартних вартостей людського віку.

Але в цьому краю нема насправжніх психомахій, бо духові диспозиційні осередки життя там понівечені. Цей край перетворився в духову тайгу людей, що втратили віру в Бога і в правдиві мірила життєвих вартостей.

А без тих мірил їх чини—це ніби золото, що перестало бути щирим золотом, а перемінилося в штучне, хемічно спрепароване золото «тальмі». В відношеннях між їх намірами і чинами увага на Бога не грає ніякої ролі. Тому й чини в тому краю, що перетворився в ліс коминів, це комини без огню і без диму.

Люди в тому краю рухливі, чинні, метушливі та безупинні в праці, бо тайга не прощає зупинки. Але з їх праці в Бога не залишиться навіть диму, ні попелу. І хоч люди в цьому краю мають себе за орлів, то це орли, що ловлять муху. І хоч вони вважають себе за багатирів, то це опікуни металів і бетонів, це новітні божки, це кобольди нашого страшного часу. А цей наш час став страшним не тому, що в ньому розшибалися страхи, але тому, що в ньому страх Господень перестав бути началом людської мудрости.

Люди, як каже один з наших поетів (Б. Кравців):

«знемоглися до решти з пристріту й уроків
і мани й оман...»

Обманула їх скверна злоба.

Заврочила їх наруга над правдою.

Вони ошуковують людей, ошуковують життя й ошуковують самих себе.

Думають, що творять великі чини, а це чини, що в Бога не мають ніякої вартости. Бо в відношеннях між

ними й їх намірами в чинах немає місця для найпершої причини всіх причин у житті, без якої ніяка людина не могла б не тільки діяти й творити чини, але й існувати.

Це—ошукані ошуканці...

Це ті, що творять наругу над правдою, «зводячи і зведені бувши»...

Та в нашому модерному часі побачимо ще дещо. Побачимо не тільки наругу над правдою, але теж наругу над чином.

Наругу над чином творять ті, що живуть у ледарстві, а, мовляв, ніколи не мають супочинку. Це розбобтувачі болота, які, правда, не забули про слова М. Вовчка:

— «Треба жити, треба діло робити!», але це діло в них ледаче. Це діло в них часто—балак бабської байки! Це діло в них часто золота байдарна хмарка, розвіяна одним легким подувом вітру.

Їх істота не терпить солідности в творенні чинів. Вони теж оцінюють чин тільки зверху. Їм дорогий сам подарок, діставаний звідкілянебудь і якимнебудь способом, а не та любов, яка подарунок дає, чи якою подарунок від життя добувається.

Для них наскрізь чуже слово: **«agere contra»!**

Вони ніколи не зрозуміють того, що *активне чекання* *нераз вартніше від самого діяння*.

Вони радо пристануть до всякої боротьби з високим і нагірним, аби тільки виправдати себе перед своєю власною душею, що очевидячки прогниває, наче середина венерика.

І тоді, коли виб'є над ними остання година їх життя, залишаться їм тільки одним—одне, єдине гасло:

«In vanum laboravi»!

— Надармо я трудився! Не трудився, а радніш — намарно побивався. Бо те, що вважав я за добрі чини, супроти вічності не має вартости. Бо перед Богом не має вартости ніяке діло, творене без благородного наміру чи пак «потойбіч добра і зла».

В пророчій книзі Єремії (13, 23—24) написано ось що:

«Хіба мурин може перемінити шкіру свою, а пард плями свої? Так і ви: чи зможете чинити добре, звик-

пи ледаче робити? Тим то я порозвіваю вас, мов порох, розвіваний пустинним вітром».

А в книзі Екклезіята (4, 5—6) стоїть:

— *»Дурень той, хто сидить, склавши руки.... й приговорюючи: краще жменя спокою, ніж пригорща праці й марного силкування».*

Та ці слова не спрямовані до нас! Вони не спрямовані до тих, що враз з пророком Ісаїєм (35, 3) кличуть:

— «Підкріпляйте ов'ялі руки, додавайте сили колінам хитливим! Скажіть млявим на душі: будьте мужні, не бійтеся: ось Бог наш...»

Бо кожен з нас (Еккл. 3, 12) *»зрозумів, що нема нічого кращого, як веселитися і чинити добро, поки життя.... І коли хто бачить добре в кожній праці своїй, то це — дар Божий!»...*

ДУХ ЄДНОСТИ І ЗГОДИ

Англійський поет останніх років, Сіднай Кііс (1922—1943), писав м. ін. таке:

«Німеччина покликана зробити з смерти мистецтво, так, як жиди зробили мистецтво з мартирології, а французи з розваг».

Перекладаючи ці слова на популярний лад, треба сказати попросту ось що:

— Німці вміють по-мистецьки вмирати, жиди вміють по-мистецьки терпіти, а французи вміють по-мистецьки розважати себе, бавитися.

Та при тих словах кожен українець питає самого себе: — Яке ж мистецтво притаманне українцям нашого часу?

Відповідь на це питання може бути всяка. Мені ж здається, що вона, бодай у загальному розумінні, буде правдива щойно тоді, коли скажемо, що *українці нашого часу вміють по-мистецьки — шаліти!*

Українська інтелігенція двадцятих років нашого століття по-мистецьки вміла запалювати маси українського народу шаленими ідеями про соціалістичний рай на землі без холопа і пана.

Українська маса тих же років по-мистецьки вміла шаленими чинами спрятувати пана з лиця своєї землі й шаленими зигзагами власної забріханости зсуватися в безодню безнадійного холопства своїх колгоспів і колективів.

Психіка деякої частини народу в тих роках загорілася була шаленою ненавистю до Бога і до всього, що сяким чи таким способом зв'язане з Богом. Цей огонь безбожества був страшний і стихійний, не вважаючи на те, що велика частина народу залишилася весь час вірною християнським переданням і традиціям своїх батьків.

За свою віру в цьогосвітній і за знехтування небесного раю заплатив цей нарід шаленими кровопролиттями, стражданнями й руїнами.

Шалений був не тільки той, нарощно спрепарований, голод в Україні, що в 1933. р. кинув у смертельну

спухлятину мільйони народу, але сам плян такого виголодження народу міг народитися тільки там, де життя окутане якоюсь шаленістю.

Мертвотна мовчазність, у яку згодом попав увесь обезсилений нарід, це мовчазність шаленого велетня, а радніш величина шаленість мовчазности, що більш проречиста, ніж гомін найголоснішої шалености.

Шалена, бо найстихійніша з стихійних була боротьба нашого народу в Галичині з наїзниками. Але шалена була й очайдушність та одчайність тієї боротьби в умовах, що своєю безнадійністю часто були безприкладними в історії.

А вкінці шаленою й просто елементарною буває взаємна нетерпимість окремих відламів нашого громадянства. Ця нетерпимість, що така чужа духові справжнього християнізму й демократизму.

Тим то можна твердити, що українцям нашого часу притаманне мистецтво шалености, мистецтво стихії, мистецтво елементарних виявів життя.

* * *

Але ж той сам англійський поет, що про нього була згадка напочатку, писав ще й ось що:

«Треба з любови зробити мистецтво! Та це завдання трудніше від інших».

Воно дійсно трудне. Доказом на те, що воно важке, є хоч би ця обставина, що сам Божественний Учитель, Ісус Христос, при прощанні з своїми учнями на останній вечері молився передусім за любов і одність у Його царстві. Справа любови і згоди між його учнями була останньою, що турбувала Його на цій землі. Одність і любов між прихильниками Його науки і визнавцями Його правди на землі були найважливішими справами, про які думав в останніх годинах свого побуту між людьми.

«Щоб єдине були!»

«Щоб усі були одно!»

«Щоб любов була в них!»

Це прямування до одности, прямування до згоди, ця любов, що про неї молився Христос на останній вечері, це те, що повинно стати мистецтвом нашого збірного життя. Це те, що повинно стати мистецтвом

нашої суспільної активності, нашої похвильованої дійсності.

«Щоб усі були одно!»

«Щоб любов була в них!»

* * *

Не треба бути прихильником поезії В. Маяковського, щоб одно місце з його творів не взяти за приклад для того духового розположення, в якому опинилися душі багатьох модерних людей. Це місце ось яке:

«Мій крик застряг в граніті часу
Й буде гриміти і гриміти!...

Бо

В серці, що вигоріло, мов Єгипет,
Є тисяча тисячів пірамід!...

Ось серце модерної людини! Серце, що вигоріло, серце без божественних вогнів, серце без любови й без Божої ласки. В ньому мільйони пірамід, себто мільйони сфінксів, мільйони загадок, тисяча тисячів нерозв'язаних проблем життя. І саме тому, що ці проблеми й погляди на дійсність нерозв'язані, саме тому, що вони далі залишилися сфінксами, людина мусить бути неспокоїна, вона мусить кричати, вона мусить своїм криком «гриміти і гриміти», щоб тим гримотом і тим криком заглушити себе, приборкати в собі біль, придусити невтишну тугу власної душі за розв'язкою цих загадок, цих сфінксів життя.

І тому голос цієї людини повсякчас відбиватиметься луною боротьби з собою і з оточенням, відгомном власних невдовіль, ехом внутрішнього неспокою. Бо її душа невпорядкована, незгармонізована, а передусім: необґрунтована!

Тому й не диво, що сам В. Маяковський з своїм вигорілим серцем, з мільйонами сфінксів у своїй душі, з невгавним криком свого життя, що без віри в Бога не могло обґрунтувати себе, скіпчив самогубством.

Тим то необхідною передумовиною внутрішньої одності людини, самої в собі, це передусім *основна розв'язка загадок і сфінксів власного життя. Це релігійна віра в Бога, бо вона єдина докорінно розв'язує життєві проблеми*, дає вичерпні відповіді на всі найважливіші питання про причину, мету й існування людини, об-

ґрунтує її життя і її світогляд. І щойно тоді, коли людина саму себе обґрунтувала, саму себе скріпила релігійною вірою в Бога і принципами релігійної моралі, щойно тоді вона, зрівноваживши себе, спроможна зайняти примирливу і доброзичливу поставу до свого оточення. Іншими словами: тоді вона спроможна полюбити свого ближнього. Не може ж бо бути єдності, згоди й любови між людьми з безоднями і дряговиннями в душах. Правда єдність може заіснувати тільки між такими одиницями, що духово обґрунтовані й морально самі в собі закріплені. Мова про правдиву єдність і любов у таких людей, що носять у своїх душах пірамідальні сфінкси загадок, — це пуста деклямація!

Той же поет, В. Маяковський, в одній своїй поезії, при описі санітарного вагону, каже:

— «В загнилім вагоні
На сорок чоловіка —
чотири ноги!»

Якщо на сорок чоловіка в якомусь прогнилому суспільному середовищі нашого часу трапляється тільки чотири душі з міцними моральними обґрунтуваннями, то годі сподіватися, що в цьому середовищі буде єдність. Бо єдність — це гармонія окремих духових величин, це симфонія різноманітних духових мелодій, це лад у багатотисячній множині людського життя.

Єдність — це не стандаризація і не регламентація життєвих проявів.

Єдність — це порядок у переливах повнот життя.

Але треба, щоб ці повноти в душах існували! Треба, щоб моральні вальори в душах переливалися! Треба, щоб в цих душах був ґрунт, на якому могли б ці повноти триматися і не провалюватися в безодні морального розкладу й захлину.

Тим то в наших умовах нема мови про справжню єдність між такими людьми, що не обґрунтували своїх душ правдами релігійної віри в Бога та принципами християнської моралі. *Бо прямувати до єдності і згоди — це значить: в особистому й прилюдному житті практично здійснювати ідеали справжнього християнства, себто: вірити в Бога і в Його науку та зберігати Його заповіді!*

Це шлях до єдності і згоди!

Шлях на ті вершини життя, що на них довершуються дива і чуда творчости й росту людини й людських спільнот.

Шлях на ті духові кичері, з яких близько до Бога. З них близько до Того, що не тільки єдиний, але й триєдиний. З них близько до Того, що є не тільки абсолютно однотою, але й об'єднанням трьох Божих осіб.

Бо найвищі форми життя взагалі, а людського існування зокрема, це не тільки абсолютна однота, але й об'єднання окремих існувань на принципах любови. На принципах того мистецтва, що найбільше з усіх мистецтв, на принципах любови. *Бо любов — це перв єдности і згоди.* Любов це єдиний чинник, що ним можемо в нашому суспільному й національному житті здійснити гасло: — «Щоб усі були одно!»

ХРИСТИЯНСЬКА ДЕМОКРАТІЯ

Дефініції про демократію багато. Одна з них, що її найдете в словнику Вебстера, така:

«Демократія — це форма правління, що в ньому найбільшу міць має сам народ. Цю міць народ виконує безпосередньо або посередньо системою вибраної влади, яку час-до-часу обновлює».

Цю дефініцію можна вважати за класичну, без уваги на те, що в сучасну пору є багато людей, які під форму демократії вкладають зовсім недемократичний зміст.

Американці чи англійці демократію вважають *за владу більшості з зважанням на волю меншості*. В цім зважанні на волю меншості вони додають *захист одиниці перед всевладдою держави*. Тому поняття демократії тісно в'язеться в них з поняттям волі. Таким робом, у загальному, вони вважають демократію за антитезу диктатури.

Тим то, коли англійський прем'єр міністрів Етлі на недавніх зборах гірників хотів досадно окреслити поняття демократії, сказав м. ін. ось що:

«Всюди, де право на опозицію знехтоване, і де завелися методи тоталізації виборних списків, — всюди, де панує таємна поліція та де правління держави не виринуло з вільного голосування громадян, — не може бути мови про правдиву демократію і про справжню волю».

В світлі цих слів твердження про те, що демократія — це антитеза диктатури, дуже проречисте.

Тимчасом демократія на східних областях Європи в наш час — це антитеза визволеної класи, а не антитеза диктатури. Бо там влада меншості не бере до уваги волі більшості. Там існує тоталітарна система влади, в якій право громадян на опозицію знехтоване. Там влада, сперта на таємній поліції, на всіх ділянках відбирає в своїх громадян право вільного вияву поглядів і переконань.

Були спроби ввести т. зв. керовану демократію, себто таку, в якій волю має, а також рівність усіх членів суспільства, пляновано обмежити кермою відпо-

відного гурту передових людей, що надавали б тон життю свого суспільного оточення.

Відоме теж поняття т. зв. *авторитарної демократії*, в якій політичні впливи має не тільки парламентарне представництво народу, але теж уряд, покликаний до життя позапарламентарними чинниками держави.

В нашій історії відомий був своєрідний варіант демократії, т. зв. *народництво*. Це культ простолюддя, культ народної маси, культ черні. Він невіддільно зв'язаний з одночасним нехтуванням провідних і заможніших верств народу. Вся наша історіософія з часів перед першою світовою війною була наскрізь народницька, була *апотеозом черні*. Тодішні українські історики поголовно були подібні до «Пилата, що хотів догодити народові» (Мр. 15, 15). Вони вважали, що догоджувати простому народові — це головне завдання справжньої демократії.

І впродовж останніх десятиліть було ще багато інших зусиль і спроб назвою демократії поприкривати ніяк недемократичні зазіхання й тенденції людей.

Тому до речі буде найвищі ідеали справжньої демократії наświetлити *світлом католицької науки*.

Найвищі ж ідеали демократичного світогляду — це братерство, справедливість, рівність і воля. І відразу треба ствердити, що ці величні ідеали суспільного життя — це наскрізь християнські ідеали. Бо все, що справді величне й гідне людини, ніколи не є чуже Христовій науці. Навпаки. Все, що колинебудь існувало або існує в суспільнім житті людства як справді творче й вартісне, знаходиться в скарбниці євангельських мудрощів, зберіганих Католицькою Церквою.

Перлинами цих мудрощів про соціальні справи є передусім слова самого Ісуса Христа про християнську любов, про праведність і справедливість у житті, про те, що справжнє блаженство людини коріниться не в дочасних, а в вічних областях життя, про те, що наш природний світ буде щасливим світом ладу й порядку аж тоді, коли буде вивершений силами надприродної ласки.

До скарбниці євангельської мудрости докинули свої віщі слова пророки, апостоли й євангелисти, що були

надхнені св. Духом. Між тими словами знаходиться й таке навчання св. ап. Павла:

«Нема юдея, ані грека, нема невільника, ані вільного, нема чоловічої плоті, ані жіночої, — бо всі ви одно в Христі Ісусі». (Гал. 3, 28).

Цими словами обґрунтоване природне право людини на пошанування її людської гідності, право людини на вільний вияв і розріст її особистости. І всі основні права людини, промульговані 1776. р. в Америці, 1789. р. в Франції, а 1945. р. з'ясовані в т. зв. «атлантийській карті» залишаться дійсними правами настільки, наскільки люди й людські спільноти творитимуть «одно в Христі». Без Христа Ісуса всі вони зависнуть у повітрі. Бо бути справжньою людиною це значить насамперед чесно боротися за те, щоб нею бути. Та невже боротьба за те, щоб бути справжньою людиною, може бути чесна без християнських засад боротьби?

Абсолютизм перетворив був людину в раба держави, бо методи його поведінки з людиною були нехристиянські.

В капіталістичній господарській системі чоловік був собі товар на світових ринках закупу і збуту. Бо в цій системі річ йшла не про те, щоб людина була справжньою людиною. В цій системі йшлося про те, щоб вона принесла своєму хлібодавцеві якнайбільше прибутку і зиску.

В марксівськiм соціалiзмі людина перекинулася в число, а комунізм зробив з неї шрубку або коліщатко в величезній державній машині. В обох випадках методи боротьби за людину наскрізь нехристиянські і протихристиянські. А в комунізмі ідеться вже навіть не про людину, а про сам суспільний лад.

В імперіалізмі — штука худоби, гонена з місця на місце, в дарвінізмі — тварина. А в політичiм лібералізмі людина — це бог!

Тимчасом те основне право для людини, за яке Католицька Церква бореться вже впродовж дев'ятнадцятого століть, це ніщо більше, тільки те, *щоб людина була людиною!* Справжньою людиною! Християнською людиною! Щоб вона могла *повнотою виявляти і розвивати свою особистість.*

Папа Пій XII. при нагоді Різдва 1942. р. виразно сказав, що:

«Вихідним пунктом, а водночас метою існування суспільного життя є підтримка, розвиток і вивершення людської особистості».

Але демократія ніяким робом не потрапить підтримувати, розвивати і досконалити особистість людини без єрархії суспільних вартостей. Ця ж єрархія з самої своєї природи висуває законний авторитет, якому громадяни повинні підчинитися. Тому Папа Пій XII. в своїй енуціяції про демократію сказав ось що:

«Демократична держава мусить бути озброєна в справедливий і творчий авторитет. Бо правдива демократія домагається сильного й розумного авторитету. *А джерелом державного авторитету може бути тільки особовий Бог, а не хто інший. Бо парід є тільки наче б підметом авторитетної сили, саму ж силу дає Бог.* (Рим. 13, 1). Тим то гідність влади є гідністю її участі в Божім авторитеті».

Крім авторитету є ще другий важливий чинник, без якого годі уявити собі справжню демократію. Це—воля. Але правдива воля нерозлучно споєна з почуттям відповідальности перед законом авторитетної влади. Бо воля й закон це речі різні, але невіддільні. І тільки глибоке почуття відповідальности перед законом авторитетної влади може охоронити нас від двох новочасних тираній, а саме: від тиранії капіталу і від державного деспотизму.

Тому тулузький архиепископ, кард. Салієз, остерігав французьке робітництво, щоб «його визволення не перемінилося в загладу волі». Він м. ін. говорив:

«Повірте, що ваше визволення ще недовершене. Бо якщо не станете правдивішими людьми, якщо не будете один одному щирими братами, то навіть по скиненні з себе всіх зовнішніх оков залишитесь рабами самих себе».

В світлі цієї остороги зрозуміємо глибокі слова св. Писання (Як. 2, 12):

«Так говоріть і так робіть, як ті, що мають бути суджені законом волі».

Бо справжня воля мусить мати свій закон. Воля, що не має свого закону, воля без стриму може легко ви-

родитися в нахабність або в свавілля. І за словами кард. Маннінга, доба такого свавілля між людьми вже заіснувала. Бо «потік цілого християнського світу наших днів скорим бігом летить до волі, що кінчається аж у *сваволі*. Це дух часу й упадок цих останніх днів».

В упадку цих останніх днів існує ще й інше виродження волі.

Давніше деякі нарікали на брак волі, кажучи, що життя людини зв'язане перестарілими традиціями й законами. Ці закони, мовляв, тільки декому вможливають диспуту про релігійні справи та про пізнання філософської правди. Сьогодні ж, от хоч би, непричком кажучи, на наших рідних землях заіснувала така воля, яка нікому не вможливує вільної диспути не тільки про релігійні речі та про пізнання філософської правди, але й про всі інші справи.

Згідно з поглядами англійського письменника Честертон ранішими часами було так, що дати комусь волю — це значило відв'язати його, наче хорта, з ланцюга перестарілих обмежень. Сьогодні ж дати комусь волю — це значить рибу, що її зловлено в воді й узнано за неїстівну, кинути назад в море. І так насправді й є. Бо правдива воля може існувати тільки там, де існує «закон духа життя в Христі». (Рим. 3, 2). «*Де є Дух Божий, там воля*» (2. Кор. 3, 17). Де ж вплив св. Духа виелімінований з життя, там нема джерела державного авторитету, а тим самим закон волі втрачає свою зобов'язуючу, санкційну силу. І тоді *воля перекидається в якусь відміну деспотизму, або в сваволю*. А демократія, що в ній завелася сваволя або якась відміна деспотизму — це ніяка демократія. Вона ніколи не зможе забезпечити всебічний розвиток людської особистості.

Тим то демократичні ідеали для доброго католика — це не паравани, за якими криються задні думки політичних спекулянтів. Бо, *згідно з наукою Католицької Церкви*:

1. Найвищими ідеалами справжньої демократії є наскрізь християнські ідеали братерства в Христі, суспільної справедливості, рівності всіх громадян перед законом і воля без страху виявити свої релігійні та всякі інші переконання й погляди словом, друком і прилюдним та зорганізованим способом.

2. Правдива демократія тільки та, яка респектує основні природні права одиниць і людських спільнот, від сім'ї починаючи.

3. Вся діяльність правдиво демократичних організацій та установ має за мету передусім загальне добро всього народу, а щойно потім добро окремих груп і верств народної спільноти.

4. Справжня демократія сперта на ерархію суспільних вартостей. Слідом за тим в кожній демократичній спільноті існує суспільний авторитет, якому громадяни мають підкорити свою волю.

5. В праці над всебічним піднесенням народу демократія кладе окремий натиск на моральну й соціальну сторінки людського життя.

6. Ніколи не буде замало остерігати людей перед окремим фаворизуванням одної з клас народу. Бо тоді демократія перестане бути справжньою демократією і наділі перотвориться в диктатуру одної класи чи пак одної верстви суспільства над усім народом.

7. Ніколи не буде замало завжди та при всякій нагоді домагатися законної контролі починів та праці осіб, яким демократія віддала в руки уповноваження та владу.

8. Ніколи не буде замало при всяких нагодах підкреслювати, що *воля — це не сваволя, а рівність всіх громадян перед законом*, зумовлена квалітативною вартістю кожної людини зокрема. Бо злодій та чесна людина мають однакове право до того, щоб закон справедливо оцінив їх працю й життя. Та квалітативно між злодієм і чесною людиною нема й не може бути рівности.

Демократія з такими заложеннями своєї діяльності — це *християнська демократія*.

ХЛІБ ЖИТТЯ

Тайнство Пресвятої Евхаристії—це велике тайнство нашої св. віри. Це тайнство істинного й реального, хоч чудесного перебування Господа нашого, Ісуса Христа, з своїм божеством і чоловіцтвом, під видами хліба й вина в Найсвятішій Тайні Евхаристії. Це дивні речі, це чудесні речі, це такі речі, що їх навіть найсміливішій людині не прийшло б на думку вважати за правдиві, якщо вони не були б правдами Христової науки, правдами нашої св. віри. Бо хто ж з людей, сам з себе, потрапив б був здобутися на розумну відвагу: показати пальцем на кусник хліба і проректи: це—Христове Тіло! Хто з розумних людей, сам з себе, поспів би був сказати, що наша найважливіша позжива це: Христове Тіло і Христова Кров? Хто з людей, навіть найбільших богозневажників, був би відважився перед двома тисячами років придумувати таку, на перший погляд неймовірну правду, яку якнайвиразніше проголосив сам Спаситель, Ісус Христос, кажучи:

— «Прийміть, споживайте,—це Тіло моє!» (Мат. 26, 36)

— «Пийте з неї всі, бо це Кров моя Нового Заповіту!»... (Мат. 26, 27—28).

— «Хто споживає моє Тіло і п'є мою Кров, цей має вічне життя, — і я воскресу його в останній день». (Ів. 6, 54).

— «Я — хліб життя». (Ів. 6, 48).

Ми в особливіший спосіб славимо цей хліб життя. З вірою й покорю глядимо на пречного білого Агнца в руках священика, що літургує, на шматочок білого хліба, що по консекрації вже буде тільки видом Христового Тіла. З вірою й покорю глядимо на золоту чашу, в якій блищить вино, що по пресвятій переміні вже буде тільки видом Пречистої Христової Крови. І бачимо велике диво, що довершується при кожній важній Службі Божій. Буваємо свідками тайнственного чуда: переміни хліба й вина у Тіло й Кров Ісуса Хри-

ста! Дехто з людей проходить попри це чудо мимо. Дехто привик до нього, наче до заграви вранішнього сонця, що сходить...

* * *

Якими ж теплими і зворушливими споминами про почитання Пресвятої Евхаристії в нашій народі наповнені наші душі, потомлені скитанням по чужинах!

Приходить нам на думку Страсний Четвер, що в деяких околицях так проречисто названий: Живним Четвергом. Названий так на пам'ятку того четверга, що накормив увесь світ на цілі віки—хлібом живим, хлібом життя. Ввечері, тоді, коли священики служать богослужбу т. зв. Страстей, а по дзвінницях дванадцять разів сумно дзвонять дзвони, народ слухав дванадцятьох євангелійних читань про те, як Христос мив учням ноги, як споживав з ними останню вечерю, а на тій тайній вечері перемінив хліб у своє Тіло, а вино в свою Кров. Прослухані слова цих страсних євангелій ніс народ з собою під солом'яні стріхи і зберігав їх у своїх душах впродовж цілих віків, впродовж тисячоліття. Зберігав їх, ці слова Христового передсмертного завіщання, наче найдорогоцінніші скарби, з глибокою покорю в своїй душі та з незахитаною вірою в своєму серці.

Народ вірив в Евхаристійного Бога.

Вірили в Нього наші предки, наші прадіди, наші діди й батьки. Вони вірили в Христове Тіло і в Христову Кров під видами хліба й вина. Вони вірили в Пресвяту Евхаристію.

З цією вірою в Страсну П'ятницю та в Страсну Суботу приходили вони кожного року до плащаниць, на яких видніли зображення мертвого Ісуса. І тоді з найпокірнішим благовінням цілували вони образ Божественного Мертвеця. Але—цілували його з незахитаною вірою в те, що цей предивний Мертвець таки живе, цілували його з непорушною вірою в те, що Він не може назавжди вмерти. І тоді, коли вони колінували перед плащаницями, несучи в собі важкий тягар якогось незрозумілого смутку, піднімали очі до престолів, на яких блистіли золоті чи золочені монстранції. А в тих монстранціях ясніли білі Божественні Агнці... І тоді

спавдав з їх душ тягар цього незрозумілого смутку, що поб'явстав на згадку про Христову смерть і взагалі про смерть. Цей тягар зсувався з їх сердець, бо вони пригадували собі Христові слова:

«Я — воскресіння і життя! Хто вірує в мене, — хоч і вмере, буде жити». (Ів. 11, 25.)

Коли ж у празник Христового Воскресіння священник обносив Евхаристійного Агнця довкола церкви, вони, наші предки, що йшли за цим Агнцем у процесійнім поході, всіма глибинами своєї душі співали воскресну пісню: «Воскрес Ісус от гроба»... Співали пісню Пасхи, пісню виходу з неволі гріха. Співали радісну пісню рятунку, того рятунку, якого не було б без білого Агнця в мелхиседеку на руках священника!...

А в день празника Пресвятої Евхаристії товпилися наші батьки й діди та прадіди біля церкви при чотирьох престолах, наче бджоли біля матки. Бо вони знали, вони розуміли, їм аж надто ясно було, що Найсвятіша Евхаристія—це ніби їх матка. Якщо не стане в вулику матки, не буде в ньому ні ладу, ні порядку, ні рою, ані меду. І вони були переконані, що коли в їх житті забракне Пресвятої Евхаристії, це життя — спорожніє. Забракне в ньому не тільки життєвого меду, не тільки радощів, але не буде вже в ньому ні ладу, ні поладу, ні порядку, не буде вже в ньому — й рою. І вигибатиме їх рід так, як під цей час вигибає не один нарід, що втратив віру в Евхаристійного Бога!

При пасхальнім св. Причастю, клякаючи, обнімали й цілували один одного та взаємно прощали собі кривди й урази. Бо добре відали про те, що Евхаристійний Агнець — це ясне сонце! І якщо це ясне сонце з золотої чаші має впасти в їх душі, то в цих душах не сміє бути ні пороку, ні ненависти, ні помсти, ні ніякого тяжкого гріха.

Коли почули гомін вечірніх дзвонів, скидали з голов накриття й набожно христилися. Бо всією душею вичували, що ті церковні дзвони, що загомоніли, це ніби срібні труби Ясного Пана, що з трапези останньої вечері брав у свої благословенні руки хліб, кажучи: «Це — Тіло мое!»...

В неділі і свята йшли до церков прослухати св. Літургію і проповідь. Нераз у жнива від перевтоми

клеїлися їм у церкві очі. Але ніколи ці очі не клеїлися кдді, коли священик мовив сакральне слово: «Прийміть, споживайте, — це Тіло моє!» . . .

Йдучи попри храми Божі, клали на собі знак хреста й хилили голови. Бо пам'ятали про те, що там, на престолі, в кивоті перебуває Велика Тайна, біля якої не можна пройти без поклону. Завжди пам'ятали про те, що перед цією Тайною треба в великій покорі схилити голову.

Коли побачили священика, що йшов з Найсвятішими Тайнами до хворого, падали на коліна, наче перекошені. Віддавали поклін Евхаристійному Богові, що на Нього всяка, а передусім недужа людина може покласти єдину справжню й ніколи незвідливу надію . . .

Діток своїх, що приходили до розуму, з окремою набожністю вели до першого св. Причасті. І тоді, коли ці діточки стояли навколішках на виступях престолів, плакали з радості. Бо це ж Евхаристійний Бог уперше входив у душі їх пасинків!

Перед своїми вінчаннями ніколи не забували висповідатися й прийняти Пресвяту Евхаристію до своїх душ. І якщо було б вільно, вони, як женихи, хотіли б були запричаститися одною розламаню надвое часточкою Господнього Тіла. Бо вірили, гарячо вірили в те, що при Евхаристійнім Бозі ніхто не потратить розламати одности, вірности й нерозривности їх подружин.

А коли старість або недуга звалювала їх на смертельні постелі, вони вважали за першу й найважливішу річ прийняти св. Напуття: покріпити себе хлібом з неба на далеку дорогу в вічність, що прокладалася перед ними . . .

Так жили наші предки, так жили наші діди й батьки, так жив наш нарід!

Ясним Сонцем їх життя була Пресвята Евхаристія. Промінним сонічком для них був Евхаристійний Бог, Господь наш, Ісус Христос!

* * *

Інакше уклали собі життя люди наших часів. Під наш час зійшли інші «ясні сонічка» в житті багатьох і багатьох людей.

Та які ж ті «ясні сонічка» модерних людей—неясні

й несоняшні! Які вони притьмарені в житті людини, що хотіла б здвигнути побудову власної долі не за пляном Бога, а за своїм власним, безбожним пляном!

Великі маси новочасного люду — це погани! Вони придумують собі всякі власні улади життя, власні життєві системи, несперті на засадах Христової науки і не-просвітлені променями того справжнього Ясного Сонця, що ним для кожного доброго християнина є Евхаристійний Бог. Боже слово, записане в першій книзі Мойсея (1, 26): «Сотворімо чоловіка в наш образ і в подобу» вони обернули в своє людське слово: «Сотворімо собі нашого бога в наш образ і в подобу». Їм припало до душі гадюче слово, спрямоване до першої жінки в раю: «будете, як боги» (Бит. 3, 4). І вони захотіли бути богами, забажали бути «ясними сонічками».

Та ми бачили й бачимо, як виглядає людське життя з такими видумками. Ми на власні вічі бачимо, що ті люди, які хотіли стати богами, відчоловічилися, перестали бути справжніми людьми, потваринилися.

Сам Ніцше, один з найбільших поган і безбожників новочасся, в одній з ясніших хвилин свого життя написав був таке:

«Всі ми—убивники Бога! Та яким робом нам удалося вбити Бога? Як ми потрапили випити море? Хто дав нам силу втратити з очей широкі горизонти? Що ми зробили, відриваючи землю від сонця? Куди ж земля спрямувала себе під цей час?—

«Геть від усіх сонць!»

«Невже ж ми не борсаємося враз з нею в усі боки: то вперед, то назад, то вправо, то наліво? Чи є ще щось, що можна б назвати висотами чи пак проваллями? Невже ми не блукаємо, мандруючи крізь безконечне ніщо? Чи ж не вичуваємо довкола себе нахлип порожнечі? Невже не завважаєте, що наше довкілля щораз холодніше й дедалі студеніше? Чи ж не бачите, що в нашій житті щораз більше ночі й ночі!.....»

Ах, так! В житті новочасних поган і безбожників дедалі більше ночі, більше темряви, більше притьмару, більше студені, більше кошмарних мlostей і присмерків, не вважаючи на те, що вони потворили собі безліч власних сонць і сонічок. Бо вони відірвали землю сво-

його життя, свою душу, від єдиного Ясного Сонця, що ним є—Євхаристійний Бог, Господь наш, Ісус Христос!

І справдилися в їх житті Господні слова, сказані пророком Єремією (2, 13):

«Мене, криницю живої води, покинули, а повирубували собі діраві колодязі, що не держать води».

* * *

Та настане час, у якому кожна людина, що покладає надію тільки на дочасні речі й укладає собі життя тільки за своїм, а не за Божим пляном, наочно переконається про те, що її заплянування було фальшиве. Вона почує, як тріщатиме вся побудова її життя й побачить висихаючі джерела власних сил і надій. І якщо в ній залишиться ще щось бодай трохи людяного й людського, якщо вона ще не зовсім потвариниться, вичує в собі то, що під цей час вичуває людство. Вичує:

— Тугу за Богом!

— Зов за Богом!

— Крик за Богом!

Вичує в собі тугу за криницею живої води, так, як мандрівник, що збився з дороги і блукає в спекотах по бездоріжжі.

Вичує в собі тугу за чашею Господньої Крови, за тим прясним келихом, що в ньому ніколи немає отрути, а з якого б'є струмінь життя і безсмертя.

Вичує в собі тугу за Євхаристійним Агнцем, за білою часточкою Господнього хліба, що творить і підтримує в людині вічне, безсмертне, надприродне життя.

Вичує в собі тугу за Пресвятою Євхаристією, перед якою не можна метикувати і закриватися своїми власними мудруваннями. Перед нею можна і треба зробити тільки одне:

Припасти на коліна, поклінно схилити голову і — вірити! вірити! вірити!

Вірити в правдивість Ісусових слів з останньої вечері:

— «Прийміть, споживайте,—це Тіло мое!» (Мт. 26, 26).

— «Пийте з неї всі, бо це Кров моя Нового Заповіту!» (Мт. 26, 27—28).

Вірити в Найсвятішу Евхаристію!

Вірити в правдиве й реальне, хоч чудесне, перебування Господа нашого, Ісуса Христа, під видом хліба і вина!

Вірити в хліб вічного життя, без якого помremo на пустелях цього світу, до Обітуваної Землі нашого безсмертного щастя не дійшовши!

Вірити в те, що коли з довір'ям припадемо до нашого Евхаристійного Бога, найдемо в Ньому, і тільки в Ньому, найсправжнішу і найбільшу поміч, отуху, піддержку й заохоту до безперервної боротьби за дійсні, тривкі, неминущі, безсмертні блага й вартості життя!

Вірити! Вірити! Вірити!

Кожен, хто родився від Бога, хто йде в світ від Бога, хто живе з Богом, хто веде боротьбу за Боже царство в собі й на землі, віруючи в Бога—перемагає!

Бо, як каже св. апостол і євангелист Іван, «єдина перемога, що світ перемагає—віра наша!» (1. Ів. 5, 4).

ПІД СИНІМ ОМОФОРОМ

В багатьох церковних піснях і богослужбових молитвах величаємо Ісуса Христа, називаючи Його — Сонцем правди. А віддаючи хвалу Великому Учителеві людства, не забуваємо і про Його Матір, що «звістила радість всій вселенній, бо з неї засяло Сонце правди».

Ми хочемо постійно перебувати під діянням того чудодійного Сонця. Ми хочемо радіти, наповнивши душі його яснощами й теплом. Ми хочемо розпроміненним серцем вітати те Сонце правди, що засяло від Діви Марії.

Ми хочемо твердо вірити в те, що Сонце правди над людством не погасло. Що воно ясніше від того сонця, що його щодня бачимо на небосхилі.

І ми віримо, ми гаряче віримо в те, що воно над людьми ніколи не померкне, хоч у наші часи воно приховане за густими, чорними хмарами чоловічого гріхолюб'я.

Сонце правди — це Той, що народився від Діви Марії, це Господь наш і Пан наш, Ісус Христос. Це Божий Син! Де ж Його правда на землі?

Де Його правда на цій землі, про яку один з українських наймодерніших поетів співає:

«Земля без Заходу і Сходу —
Земля п'ятох материків,
Колиска безлічі народів,
Доробок безлічі віків...
Земля без Заходу і Сходу,
Без конфірмації Земля, —
... А на землі... Гей, на землі,
Там на землі туман і мла.
Торги... Бойовиська... Походи...
Аж кров'ю давиться земля!
У приписи сповивана,
Гранатами поливана,
Засмикана, закивана земля».

Де ж правда, де істина на цій землі?

І на це питання поет, що не виявляє ніяких ознак еклезіастичного світосприймання (І. Багрянний), відповідає:

— «Та ж ось де істина:

Премудрість найнова,

То — сто раз

Стоптаний опорок!»

Ось де істина, ось де правда землі: сто раз стоптаний опорок, сто раз стоптаний порок, сто раз стоптана сквернь, сто раз стоптаний гріх!

Ось де опиnilася правда нашої землі в «добі аера, радія і розщепленого атомового ядра!»

Прегарно зобразив цю річ відомий малярський проповідник Тігамер Тот в своїй розповіді про молоде вино. Це вино, мовляв, ферментувало, кипіло, раділо, бо було свіже й молоде. Але міцні обручі на бочці не давали йому змоги розприскатися в усі боки, бо туго тримали всю його субстанцію вкупі. Та ці обручі видавалися молодому виню осоружними. Вино вважало, що вони не дають йому можливостей буйно вижитися. Тому згодом воно розсадило обручі, розсадило бочку та й — в однім моменті опиnilося на землі, перемішане з болотом, опиnilося в пороці.

Зовсім так само діється з неодною молодою людиною. Вона, шукаючи радісної правди свого життя, вважає, що Божі заповіді — це вже речі перестарілі, непотрібні. Вона думає собі, що тих десять моральних обручів, які тримають її життя в сукупі і дають змогу тому життю природним способом закріпитися, це важкі й осоружні обмеження її волі. А коли скине їх з свого віку, опиниться в моральнім багні, зсунеться в сам опорок життя! І це, що та молода людина вважала за істину, за радісну правду, за визволення, за *elysium* свого віку, показалося нічим іншим, тільки найзвичайнішим упадком у порок і сквернь!...

І ось тоді ця молода людина піднімає з свого упадку вічі і бачить над собою — синій омофор. Цей омофор затремтить над нею, наче спомин про рідну маму, що, втираючи сльози, виряжала її колись з рідних порогів у світ широкий і далекий!...

Це омофор Діви Марії без пороку, омофор Непорочної Діви Марії.

Під цим омофором сяє Сонце правди!
Під цим омофором — істина життя!
Під цим омофором, під опікою Непорочної Діви Марії—
кожна душа найде свсе щастя,
кожна людина відшукає істину своїх днів,
всяке горе зустрінеться з потіхою,
смуток з радістю обніметься, а
безнадія обнадіється!

Цей синій омофор — наш захист! Під цей захист
прибігаємо з усіма горестями, недостатками і скорботами
нашого скитання. Цього захисту прагнемо й шукаємо з
гарячою вірою в материнську опіку Богоматері над на-
ми. Йдемо до неї з словами «Пісні над Піснями» (7, 13):

«Рано вранці вийдемо з Тобою в виноградник, огля-
немо, чи вже розвилась лоза виноградна».... Вийдемо
з Тобою в виноградник нашої надії й оглянемо, чи вже
розвилася та виноградна лоза, що з неї потече вино
нашої життєвої радості. Може ця виноградина сьогодні
ще не розвилася, може вона ще заков'язла, але ми
непохитно віримо в те, що вона розів'ється. Ми впев-
нені в цьому, що з неї просочиться вино нашої радо-
сти.

Бо ми переконані, що та людина, над якою трем-
тить синій омофор Непорочної Діви Марії — врятована
людина! Вона—не пропаде! Над нею не перестане сві-
тити Сонце правди! Вона не втратить істини життя! Її
не переможе опорок! Бо наша Ясна Пані—Переможни-
ця, і кожен, хто при ній, переможець!

Ми скажемо й щиро та сердешно говоритимемо Їй
усе, що лежить нам на серці. Скажемо Їй ось що:

— Нема в нас ні золотих амфор на вино радості,
ні самого вина. Є тільки глиняні посудини нашого убоз-
тва. Наповни їх бодай надіями! Виверши їх сподіван-
нями на краще і вільне життя, сподіваннями на такий
ясний день, що в ньому зможемо на колінах просуну-
тися під Твій чудотворний образ в Гошеві, Зарваниці,
чи де там з гарячою подякою за Твою материнську
опіку над нами в чужині....

Скажемо їй таке:

— Сняться нам нивки на узберіжжях нашої рідної
землі. Ці нивки видаються нам у снах сходами до не-
ба. Допоможи нам, Ясна Пані, на ці нивки з радісним

і плачем припасти, цілуючи грудку батьківського поля,
наче мозіль рідної мами!

І скажемо їй ще й це:

— Шукаючи праведних шляхів на землі, ми бачимо
їх тільки там, де тремтить Твій синій озофор, тільки
там, де мерехтить сяйво Твоїї непорочної діядеми. Ба-
чимо їх передусім під крилами св. Католицької Церк-
ви, бо вона—це:

«Арарат кривавої потопи,
Башта сердець,
Нездобута твердини,
Володарка грядучої Європи».

Допоможи нам на цьому духовому Арараті думка-
ми вкорінитися!

Поможи нам у цій башті сердець ушляхетнити свої
почування!

Дай нам змогу в цій нездобутій твердині насталили
свою силу, черпаючи з її незглибимих криниць Божу
ласку!

І допоможи нам, наша Ясна Пані, скріпленням на душі,
загартованим у злигоднях,
випробуваням у досвідах — діждатися тієї днини,
що в ній, кажучи словами вже названого поета, будемо
вибиратися:

«В дорогу далеку —
назад —
впіворіт —
В дорогу ясну — додому!»

ЗМІСТ:

	стор.
1. Ознаки нашого часу	5
2. «Тьма кромішня»	11
3. В ім'я чого?	17
4. Релігія і життя	23
5. Релігія і культура	28
6. Релігія і чин	33
7. Дух єдності і згоди	40
8. Християнська демократія	45
9. Хдіб життя	51
10. Під синім омофором	58

ХРИСТИЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА

видає кожного місяця одну книжку в дуже
приступній ціні:

ВЖЕ ПОЯВИЛИСЯ:

ч. 1. о. Василь Мельник: *Релігія і життя*

Ціна 1.50 DM

ДРУКУЮТЬСЯ АБО ГОТУЮТЬСЯ ДО ДРУКУ:

ч. 2. *Во дни они . . .* —

літературні нариси з євангельськими мотивами

ч. 3. Д-р П. Біланюк: *Боротьба світоглядів*

ч. 4. Д-р Ю. Студинський: *Соціальні проблеми* —
з християнського становища

Висилаємо за післяплатою. Замовляти на адресу:

„Christliche Bibliothek“,
(13b) München 8, Ramersdorf, Ayingenstraße 17/II.

